KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

kıyı

89

YIL: 8 ● AĞUSTOS 1993 ● 20.000 TL.

sanatçının ölümü

bu sayıda: ● nazif evren ● şükrü erbaş ● gülseren engin ● yücel feyzioğlu ● şinasi özdenoğlu ● altay taşkın ● m. reşat sümerkan ● ahmet özer ● arslan pulathaneli ● sıtkı salih gör ● arife kalender önel ● ibrahim dizman ● subutay hikmet ● mehmet başaran ● m. türker acaroğlu ● fahrettin demir ● mehmet aydın ● betül tarıman ● ümit sarıaslan ● tuğrul asi balkar ● oya uysal ● hasan şişli

KIYI'dan

1993 yunus nadi ödülleri sahiplerini buldu

1993 Yunus Nadi Ödülleri'ne bu yıl 384 kişi 611 yapıtıyla katıldı. 11 dalda 14 ödülün verildiği yarışmada, şair arkadaşımız **Ahmet Özer** AŞKLAR YEDEĞİNDE ÖMRÜMÜZÜN adlı yapıtıyla YAYIMLANMAMIŞ ŞİİR KİTABI ödülünü, şair **Hüseyin Yurttaş**'la paylaştı.

AFİŞ dalında, **Yurdaer Altıntaş, Metin Deniz, Mengü Ertel, Sadık Karamustafa** ve **Tan Oral**'dan oluşan seçici kurul, **Ahmet Naci Fırat**'ın yapıtını ödüle değer buldu.

KARİKATÜR dalında, **Semih Balcıoğlu, Savaş Dinçel, Turhan Selçuk, Nehar Tüblek** ve **Ali Ulvi**'den oluşan seçici turul, **Gürbüz Doğan Ekşioğlu**'nun yapıtını seçti.

FOTOĞRAF dalında, **Tülin Atlılar, Mehmet Baylan, Ergun Çağatay, Gültekin çizgen** ve **Paul Mc Millen**'den oluşan seçici kurul, ödülü **Cem Turgay**'a verdi.

SOSYAL BİLİMLER ARAŞTIRMASI dalında, **H. Neşe Özgen Ertübey "Kalkınma ve girişimcilik"** başlıklı çalışmasıyla, **Prof. Toktamış Ateş, Prof. Aydın Aybay, Prof. Taner Berksoy, Prof. İzzettin Önder** ve **Prof. Kemali Saybaşılı**'dan oluşan seçici kurul tarafından, ödüle değer bulundu.

UZUN METRAJLI FİLM SENARYOSU dalında ödüle değer yapıt bulunamadı. Bu dalın seçici kurulu şu adlardan oluşuyordu: **Tarık Akan, Onat Kutlar, Ziya Öztan, Macit Koper** ve **Memduh Ün.**

ŞİİR KİTABI ödülü **Ahmet Ada**'nın **'Vakit Yok Hüzünlenmeye'** ile **Nurullah Can**'ın **'Kadınlar Geceleri Sever'** adlı yapıtları arasında paylaştırıldı. Bu dalın seçici kurulu **Prof. Cevat Çapan, Doğan Hızlan, Alpay Kabacalı, Sami Karaören** ve **Zeyyat Selimoğlu**'dan oluşmaktaydı.

YAYIMLANMAMIŞ ŞİİR KİTABI ödülü, **Ahmet Özer**'in **'Aşklar Yedeğinde Ömrümüzün'** ve **Hüseyin Yurttaş**'ın **'Kirli Tarih'** adlı yapıtları arasında paylaştırıldı. Ödül seçici kurulu şu adlardan oluşuyordu: **Prof. Cevat Çapan, Doğan Hızlan, Alpay Kabacalı, Sami Karaören** ve **Zeyyat Selimoğlu.**

ÖYKÜ dalında **Melih Cevdet Anday, Aydın Boysan, Zeynep Oral, Gürol Sözen** ve **Celal Üster**'den oluşan seçici kurul, **Şebnem İşigüzel**'in **'Hanene Ay Doğacak'** adlı yapıtını ödüle değer buldu.

YAYIMLANMAMIŞ ÖYKÜ KİTABI ödülü, **Vüs'at O. Bener**'le **Mehmet Zaman Saçlıoğlu** arasında paylaştırıldı. **Bener** 'in yapıtı **'Siyah Beyaz'** adını taşıyor. Ödül seçici kurulu **Melih Cevdet Anday, Aydın Boysan, Zeynep Oral, Gürol Sözen** Ve **Celal Üster**'den oluşuyordu.

YAYIMLANMAMIŞ ROMAN dalında **Konur Ertop, Vedat Günyol, Tarık Dursun K., Hilmi Yavuz** ve **Prof. Tahsin Yücel**'den oluşan seçici kurul, **Buket Uzuner**'in **'Balık İzlerinin Sesi'** ve **Oya Baydar**'ın **'Kedi Mektupları'** adlı romanlarını ödüle değer buldu.

YAYIMLANMAMIŞ ROMAN dalında **Ahmet Yurdakul**'un **'Korsanın Seyir Defteri'** adlı yapıtına, ödül verildi. Bu dalda seçici kurul üyeleri, şu adlardan oluşuyorurdu: **Konur Ertop, Vedat Günyol, Tarık Dursun K., Hilmi Yavuz** ve **Prof. Tahsin Yücel.**

Ödül alanları kutluyor, başarılar diliyoruz.

(Fotoğraf: İ. Gündağ KAYAOĞLU)

Ödül alan sanatçılar, Berin Nadi ile birlikte (İstanbul, 29 Haziran 1993).

Kurucusu: **Ahmet Selim TEYMUR**
Sahibi: Kuzey Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj San. A. Ş. adına
M. Naci ÖZKAN

Genel Yayın Yönetmeni : **Gündoğdu SANIMER**
Genel Yayın Yönetmen Yardımcısı : **Arslan PULATHANELİ**
Sanat Danışmanı : **Ahmet ÖZER**
Yazı İşleri Yönetmeni : **Melih. S. ERTÜZÜN**
Kapak, İç Düzenleme, Görsel Dnş. : **M. Reşat SÜMERKAN**
Dizgi : **İsmail FANDAKLI**
Film - Montaj : **Ahmet ÖZKAN**

DİZGİ: **EFOR Masa Üstü Yayıncılık & Organizasyon**
Tel.: (03) 26 44 26 Fax: (03) 22 29 96 - TRABZON

BASKI: **sakarya matbaacılık**
Tel.: (03) 21 72 32 Fax: (03) 21 91 59 - TRABZON

Abone Koşulları : **Yıllık: 240.000 TL.**
(Eski abonelere, öğretmen ve öğrencilere yüzde 50 indirim)
Yurtdışı Abone : **80 DM**
Yazışma Adresi : **P. K. 183**
61001 - TRABZON
Ederi : **20.000 TL. (KDV dahil)**
Aylık Dergi

Abone ederinin, Gündoğdu SANIMER adına 731607 numaralı postaçeki hesabına yatırıldıktan sonra , dergi adresine bilgi verilmesi rica olunur.

Gönderilen ürünlerin daktiloyla yazılması rica olunur. Ürünler yayınlansın, yayımlanmasın geri verilmez.

adların değiştirdiği etkinlikler

● **Nazif EVREN**

Öğretmen **Ahmet Hoca**, 'Muallim' olmadan hocaydı. Sonra 'muallim' oldu. Öğretmen olamadan da meslekten ayrıldı.

Hocalığın etkinliği ayrı, muallimliğin ayrıydı. Hocayken camide hem hatip, hem de imamdı. Bu iki işi görmek için, medrese eğitiminden önce, en azından **rüştiye** mektebini bitirmek gerekliydi. **Ahmet Hoca** da bunu yapmıştı.

Babası, **Salihli**'nin **Adala** bucağında **kadı naibi** olduğu sırada, **Poyraz Köyü**'nün ünlü müderrisi (medrese öğretmeni) **Hacı Musa Efendi**'nin icazetini (diplomasını) almıştı.

Hocalık adının görevi ayrıydı. Hocalıkta, hem din toplumunun eğitmiş; hem de çocukları okutmuştu.

O, sabah namazından sonra cami'nin bir mahfelinde oturur, sobasını yakar; çayını içerken, mahallenin çocukları ellerinde birer odunla karşısına gelirlerdi. Odunlar caminin önüne yığılırdı. Onun bir ders izlencesi (programı) yoktu; okutur, yazdırırdı. Buradan yetişip, resmi okullara gidenlerden, profesörlüğe kadar yükselenler bile olmuştu. Kılığı hoca kılığıydı. Başı sarıklı, sırtı cübbeliydi. Yedek subay adayı olarak **Çanakkale**'ye gittiğinde, dönemin talimgâh komutanı, bir grup içinde cepheye gidecekleri seçerken, verdiği komutta **Ahmet Hoca** başarı gösteremedi. Henüz asker urbası giymediği için 'yere yat' olarak verilen komutta, cübbesi ayağına dolaşıp düştüğü için, **"Sen yedek subay olamazsın"** denilerek onu yazıcıya ayırdılar. Eşine çocuklarına yazdığı mektuplarda adresi **"Kılıçlı Santral Merkezi Yazıcısı"**ydı. **Çanakkale**'den, bu cübbe yüzünden sağ dönebildi.

Hocalıktan mualimliğe geçince, önce sarık, sonra cübbe değişti. Daha sonra da okulun ve dersin adı belli oldu: Nümune Mektebi (Örnek Okul) ihtiyat (yedek) sınıf, din dersleri Kurân-ı Kerim, musabahat-ı ahlâkiye ve malûmat-ı vataniye muallimi. Böylece de ad değiştikçe, etkinliği de değişti. Ama, öğretmen olamadan muallimlikten ayrıldı **Ahmet Hoca.**

Ben muallimliği **Ahmet Hoca**'dan devraldım. Kısa süre sonra öğretmen oldum. Öğretmen adını **Atatürk**'ten aldım. **Köy Enstitüleri** çalışmalarımda bu vedia (güzel anı)yı sulandırmadan uyguladım. Yalnız bana değil, bütün meslektaşlara bu ünvan **Atatürk** tarafından verildi.

Muallimlik döneminde, bizi yönetenlerin adı müdürdü. **Atatürk** 'başöğretmen' olunca, ilkokul müdürlerini de meslek adaşı yaptı. Bu onurlu addan sonra, başöğretmenin de etkinliği yön değiştirdi. başöğretmen, okulunun ve okulunda çalışan öğretmenlerin eğitim-öğretim yönünden rehberi oldu. Haftada birkaç saatlik dersiyle, öğretmenliğin uygulama yönünden de ayrılmıyordu. Okulda ulus okulları eğitimi, kooperatifler gibi etkinlikler de vardı. Kooperatifi bir öğretmenin başkanlığında öğrenciler yürütür, yıl sonunda da alış-veriş oranında 'ristürn' verilirdi. Bu etkinlikler, bir eğitim anlayışı içinde başöğretmen tarafından yönlendirilirdi.

Atatürk'ün ölümünden çok partili döneme geçildikten ve **Atatürk** fikir ve uygulamalarının büyük boyutlu resimlere intikal etmesinden sonra, bir gün 'başöğretmen', 'müdür' oluverdi.

Müdür oluşun getirdiği anlamı sezemeyen başöğretmenler de bu oluşuma sevindiler. Eğitimci geçinen yazarlarımızın da sesi çıkmadı. Bu değişim, **Milli Eğitim Bakanlığı**'nın **Talim Terbiye Kurulu** da anlamazlıktan geldi.

Başöğretmen, 'müdür' olunca;

Okulunda genişçe bir müdür odasına gerek vardı. Bu odanın tabanında **'bünyan'** olmasa bile boydan boya **'Isparta'** halısı serili olmalıydı. Odanın perdesi tül, masasının camı kristal, koltuğu döner olmalıydı.

Müdürün uğraşısında, 1926'ya doğru geriye yönelik bir yürüyüş başladı. Müdür, Okul Koruma Derneği'nin işlerini görmek, dergi hesaplarını tutmak; öğretmenin, kulağından tutup karşısına getirdiği yaramaz çocukları paylamak, eskiden kooperatif eğitiminin yeri olan satış yerini kiraya vermek, haftada bir **İstiklâl Marşı** törenine komut vermek gibi işlerle uğraşır oldu.

Atatürk'ün kendisine meslek adaşlığı unvanı verdiği 'başöğretmenlik' ve onun direktifleri unutuldu. Bütün bunlar müdürlük adının gizli bölmelerine saklandı.

Şimdi tutup 24 kasım'ı, **"Öğretmenler Günü"** yapıyoruz. Hani **Atatürk**'ün başöğretmenleri? Niye bu çelişki? Milli Eğitim tarihi, bu çelişkiyi nasıl yazacak? Devrin pedagogları, Talim Terbiye Kurulu üyeleri, bundan utanç duymayacaklar mı? ●

sanayi durağı

Şükrü ERBAŞ

Yıldızlar geceyi yarılamış
Yollarda ıssızlığın uzun soluğu
Buradan biniyor otobüse aynı saatlerde
Boynu gelincik sapı elleri yaşından büyük
İki kaşı arasına sıkıştırmış yorgunluğunu
Sarındıkça ayazı artırıyor sırtındaki gocuk
Evine dönüyor Sanayinin küçük ustası
Ceplerinde küf, gözlerinde kor..

Bu saatten sonra uyuyan çocuğu
Sabah hangı anne uyandırabilir?..

bir tadımlık budapeşte

● Gülseren ENGİN

Tunadan su içen bir çift dudak gibi Budapeşte. Bir kıyısında Buda -eski kent-, öteki kıyısında Peşte -modern kent- uzanıyor. Öğleye doğru Peşte'den giriyoruz kente. Modern binalar, şık giysilerle dolu vitrinler karşılıyor bizi; ancak bir kaç saatlik zamanımız var Budapeşte için. O nedenle modern kenti görmekten vazgeçip Buda'ya yöneliyoruz. Szecheny Lanchid köprüsünden geçiyoruz. Bu köprü, Tuna'nın üzerinde, iki kenti birbirine bağlayan köprülerin en eskisi; doğrudan saraya çıkan küçük teleferiğin önüne getiriyor bizi. Saray, yamacın üzerinde, tepede, bütün görkemiyle dikiliyor. Elimizdeki broşürden Türkler tarafından ele geçirilen bu sekizyüzaltmış odalı sarayın, kraliçe Maria Teresa tarafından yaptırıldığını okuyoruz. Sekizyüzaltmış odayı gezmek bir günümüzü alır. Bu yüzden sarayı dolaşmaktan vazgeçiyor; bir harita satın alıp "Eski Kenti" bulmak üzere yola çıkıyoruz. Yollar epeyi karışık, ya da bize öyle geliyor. Sonunda bir yerde arabayı park edip yürüyerek dolaşmaya karar veriyoruz. Elimizdeki haritaya göre eski binaların bulunduğu merkez buralarda bir yerde olmalı.

Eşim arabayı park ederken yanıma yaşlı bir bey sokuluyor. İyi giyimli, temiz yüzlü... Düzgün bir Almancayla konuşuyor. Arabanın plakasını görünce bizi de Alman sanmış olmalı. Yardımcı olabileceğini söylüyor. Gözlerinde dostça pırıltılar olan bu sevimli adama "Eski Kenti" soruyorum. Meğer yanıbaşına kadar gelmişiz. Yaşlı bey yolu tarif ettikten sonra yüzüme dikkatle bakıp soruyor.

"Siz Alman değilsiniz. Nerelisiniz?"

Bir an duraklıyorum; sonra dudağımdan mahçup gülümsemeyle Türk olduğumu söylüyorum -Ne tuhaf! Atalarımızın savaşlarından ben sorumluymuşum gibi bir suçluluk duygusu var içimde-. Adam, yıldırım çarpmışcasına irkiliyor. Gözlerinde önce şaşkınlık, sonra sitemle karışık bir kırgınlık beliriyor. Çabuk toplıyor kendini ve nezaketini bozmadan -ancak yardım isteğini hızla yitirerek- yanıt veriyor.

"Bir zamanlar Türkler buradaydı"

"Ama ben yoktum aralarında" diyerek şakaya vurmuk istiyorum.

"Ben çok yer gezdim. Bir kaç kez de Türkiye'ye gittim" diyor.

Eczacı olduğunu, bir kaç kuşaktır ailesinin tıpla uğraştığını anlatıyor benim doktor dlduğumu öğrenince. Ayak üstü sohbet ediyoruz biraz; ancak sesinde önceki dostça tını yok. Bize biraz daha bilgi verdikten sonra aceleci adımlarla uzaklaşıyor yanımızdan.

Tüm Avrupa kentlerinde, özellikle Avusturya'da hissettiğim, eskiden kalma "Türk" korkusunu ve düşmanlığını burada bir kez daha hissetmek hüzünlendiriyor beni. Bu, yüz yıllardır kuşaktan kuşağa, öykülerle, masallarla ve hatta şarkılarla aktarılmış bir korku. Günümüzde yerini aşağılama ve düşmanlığa bırakarak alttan alta hâlâ sürüyor. Yabancı düşmanlığının altı biraz kazınsa bu korku çıkar, eminim. Geçmiş günlerin faturası göçmen işçilerimize ödetiliyor bilinçsizce. Kuşkusuz günümüzde tüm yabancılara yönelik ırkçı bir tutum var Avrupa'da; ancak bunun en çok Türklere yönelmesinin bir nedeni de bu eski düşmanlık olmalı.

Bir kaç sokak ilerde büyük kale kapısını buluyoruz. Kale duvarlarıyla çevrili geniş bir alan "Eski Kent". kapıdan girer girmez heykeller ve eski tip yapılarla karşılaşıyoruz. Biraz yürüyünce Hilton otelinin büyük ve modern binasıyla, yanıbaşındaki eski, köhne evin duvarlarındaki oymalar ve kabartmalar garip bir tezat oluşturuyor. Hilton'un az ilersinde Matthias kilisesinin oymalı gövdesi ve pırıl pırıl işlemeli çatısı görünüyor. Aradaki sokağa saptığımızda ise bir masal şatosu çıkıyor karşımıza. Fisher şatosu bu. Kemerli kapıları, sivri kuleleri, işlemeli teraslarıyla bembeyaz, minyatür bir şato. Dik yamacın kıyısında durmuş, allta uzanan Buda'yı, kıvrılarak akan Tuna'yı ve karşı kıyıdaki Peşte'yi seyrediyor. Yüzyılların öyküsünü, nice savaşları, acıları, sevinçleri fısıldıyor usul usul. Bu sevimli şato ziyaretçilerin gözdesi... Dolup dolup taşıyor. Geniş terasında bir restoran var. Turistler soluklanmak için oturmuş içkilerini yudumluyor, yemeklerini yiyorlar. Burada Tunayı seyrederek bir kahve içebilmeyi ne çok istedim; ama ah şu zamansızlık! Alel acele dolaşıyoruz. Matthias kilisesinin önünde eski şovalyeler gibi madeni zırhlar giymiş bir manken, elinde kocaman mızrağıyla duruyor. Bir mekanizma ile sağa sola dönüp kollarını oynatıyor. Bizim gibi yabancı turistlerin gözdesi bu yapma şovalye... Birlikte poz poz fotoğraflar çekiyoruz. Az ilerde atına binmiş bir savaşçının heykeli... Adını öğrenemiyoruz. Eski kentin sokaklarında dolaşmayı sürdürüyoruz. Aslında kent, bayağı geniş bir alanı kaplıyor. Sokaklarında paytonlarla gezenler, dükkanlarından hediyelik eşyalar alanlar var. Aşağıdan teleferikle çıkılan saray da bu kale alanı içinde yer alıyor.

Dar bir kaç sokağın buluştuğu, küçük bir alanda, Macar kahramanlarından bir şövalyenin heykeli karşısındaki restorana giriyoruz. Yorgun ve açız. Macar gulaş çorbası ve Macar gulaşı yiyoruz. Adları benzese de tadları benzemiyor. Biri acılı, domatesli sebze çorbası, diğeri de bizim tas kebabına benzer bir et yemeği. Doğrusu Türkiye'de yediğim Macar gulaşlara benzetemediğim için düş kırıklığına uğruyorum.. macarlar mı bilmiyorlar bu işi, biz mi?

Yanımızdaki masada bir Alman karı koca ile Macar bir bey oturuyor. Almanca konuştuklarından ve masalarımız birbirine pek yakın olduğundan ister istemez kulak misafiri oluyoruz konuşmalarına. Alman adam komisyoncu. İki Almanya'nın birleşmesinden sonra kendine yeni bir iş sahası bulmuş. Komünist rejimin el koyduğu binalar eski sahiplerine geri veriliyor şimdi. Bu adam, Doğu Almanya'daki konutların eski sahiplerini bulup, onların evlerini geri almalarını sağlıyormuş. Tabii ufak bir komisyon karşılığı. Alan da razı, veren de... Acaba o binalarda oturan kiracılar ne diyor bu işe? Bilemiyorum. Adamın işi tıkırında olmalı. Giyimli kuşamlı, iri göbeği ve arkasına yaslanıp, kasılarak konuşuşundan belli. Macar'ın bir inşaat şirketi varmış. Kötü bir Almanca ile konuşuyor. Belli ki birlikte bir iş yapacaklar. Alman komisyoncunun karısı Macaristan'ın sanayisini soruyor. Macar, ona sadece otobüs yaptıklarını, televizyon, buzdolabı ve benzeri tüm eşyaların dışardan geldiğini anlatıyor.

Şaşırıp kalıyorum. Bizim ülkemizin sanayisi daha mı iyi? Öyle ya biz artık hemen her şeyimizi kendimiz yapıyor, üstelik Avrupa'ya hatta Amerika'ya satıyoruz. Öyle sanıyorum ki kuşaktan kuşağa iletilen bir aşağılık kompleksiyle büyütülüyoruz biz. Batıyı, Avrupa'yı, sürekli gözümüzde büyütüp, kendimizden ileri sanıyoruz. Oysa Avrupa sadece İngiltere, Almanya ve Fransa gibi gelişmiş sanayi ülkeleri değil ki... Avrupa'da Macaristan gibi bizden geri kalmış ülkeler de var. Üstelik Macaristan içlerinde en iyi durumda olanı... İnsan kendi ülkesinin değerlendirmesini kendi sınırları içinde biraz yanlış yapıyor galiba. Sanırım sınırları aşıp, uzaktan bakınca daha iyi anlıyor bazı şeylerin değerini. İçerdeyken hep aksaklıkları, eksiklikleri görüyor insan. İyiye, güzele yönelik gelişmeleri günlük hay huy içinde kaçırıyor. Elde olanlar görülmüyor; ama yoksulluklardan yakınılıyor. Oysa ülkeden uzaktaysanız, hele bir süre başka ülkelerde yaşamışsanız olumlu gelişmeleri daha iyi görebiliyorsunuz. Daha sınırdan içeri girer girmez gözünüze çarpıyor bu gelişmeler ve seviniyorsunuz. Tabii bu, çok sürmüyor. Bir süre sonra siz de günlük yaşam içinde tüm iyi şeylere alışıyor, onları görmezden gelip yoksunluklarınızı dert etmeye başlıyorsunuz. Geniş oto yolları görmüyor, kent içindeki trafik karmaşasından yakınıyorsunuz. Otomatik telefon rahatına alışıyor, ancak mektupların gecikmesinden yakınıyorsunuz. Bir süre sonra "Biz adam olmayız" ya da "geri kalmış ülkelerden başka ne beklenir" gibi laflar başlıyor. Kuşkusuz eksiklikleri, yanlışlıkları görmek ve elden geldiğince düzeltilmesi için çalışmak gerek; ama şu geleneksel aşağılık kompleksimizi bırakıp gerçeğimizi -abartmadan- görsek iyi olacak sanırım.

Öğle yemeğinden sonra arabamıza binip, Budapeşte'yi ve güzel bir sonbahar öğleden sonrasını ardımızda bırakıp Avusturya'ya doğru yola koyuluyoruz. ●

yeşil baş*

● Yücel FEYZİOĞLU

Muhlis, meslek değiştirdi, şehiriçi otobüs sürücülüğüne başladı. Gözlerine mavi lens takıp, saçlarını, kaşlarını, kirpik ve bıyıklarını sarıya boyadı. Böylece göçmen olduğunu kimse ayırt edemediği için halinden hoşnut oldu. Hoşnut oldu; ama yolcular ikide bir huzurunu kaçırıyordu. Bugün gene sarı saçlılarla kara saçlılar arasında, önde ya da geride oturmak yüzünden kavga çıktı. İki kara saçlı otobüse biner binmez ön koltukta oturan iki sarı saçlının burnunun ucuna iliştiler:

"Haydin bakalım, arka koltuğa basın!"

Kibarca söyleseler, onlar da kalkıp gidebilirdi. Gelin görün ki, horoz gibi dikleştiler. Ötekilerin de gücüne gitti: "Gitmeyiz!" dediler. Tartışma büyüdü, herkes işe karıştı ve böylece yolcular ikiye bölündü. Sarı saçlıların hepsi öne yürüyerek, önde oturmak istedi. Karasaçlılar da onlara inat öne yürümezler mi! Otobüsün arkası havaya kalktı, burnu yere çakıldı. Muhlis istese de gidemezdi. Ayağa fırlayıp: "Yayılın arkaya!" diye bağırdı; Ama kimse aldırmadı. Hergün olduğundan biraz daha inatçıydı her iki taraf da. Muhlis, otobüsün kapılarını açtı: "İnin hepiniz!" Kimi indi, kimi yerinden bile kıpırdamadı: "İnmezseniz şuradan şuraya gitmem!" diye bağırdı. Herkes indi, kara saçlılar bir yana, sarı saçlılar öte yana yığıldılar. Her iki yanda da erkekler ayaklarını yere sağlam bastı, göğüslerini ileri çıkartıp, karınlarını geri çektiler. İki grup da bakışlarını, birbirlerinin gözlerinin içine lazer ışığı gibi dimdirek uzattı. Kadınlar ellerini bellerine dayadı, bakışlarına alaycı bir ışıltı takıp küçümseyerek birbirlerine bakmaya başladılar.

"Dinleyin beni!" diye sesini yükseltti Muhlis. Herkes homurtuyu kesip, Muhlis'e başını çevirdi.

"Ayıptır bu yaptığınız! Siz insan değil misiniz?"

Homurtular yine başladı.

"Bir dakika bir dakika! Düşünün ki, hepinizin başı, sarıbaştır!" Kara saçlılar, yumruklarını havaya kaldırıp bağırmaya başladılar:

"Derhal sözünü geri al!"

"Almazsam ne olacak?"

"Derhal geri al!" diye bağırarak, adım adım Muhlis'i çevirmeğe çalıştılar. Muhlis, pabucun pahalı olduğunu anladı:

"Tamam! Tamam! Aldım geri. Başka türlü de düşünebilirsiniz. Örneğin, hepinizin başı, karabaştır."

Bu kez sarı saçlılar yumruklarını havada sallamaya, caddeyi çınlatmaya başladılar:

"Derhal sözünü geri al!"

"Tamam! Tamam! Onu da geri aldım. Kabul edin ki, hepiniz üç bacaklısınız. Olamaz mı sanki?

Bu kez ilk protestoyu kadınlar başlattı:

"Sözünü geri al! Bizi eksik mi sayıyorsun?!"

"Her zaman için değil, sadece bu yolculuk sırasında böyle olduğunuzu düşünün."

"Hayıır! Bir dakikalığına bile öyle olamaz! Sözünü geri al!"

"Almasam ne olur?!"

Çember daralmaya, dişler sıkılmaya başladı. Muhlis derhal sözünü geri almak zorunda kaldı. Şimdi ne önermeliydi? Hepsinin uzlaşacağı ortak bir konu bulamazsa, otobüste kavga çıkar, kılıçlar sıyrılır, kelleler düşebilirdi. "Muhlis'in otobüsünde karabaş sarıbaş kavgası çıkmış, otobüs seferlerini yapamamış, kent halkı taşınamamış..." dedirtmek istemiyordu. "Acaba herkes neyi kabullenebilirdi?.." Aklına yine pırıltılı bir düşünce geldi:

"Bakın! Bakın! Beni dinleyin!" diye bağırdı, "Hepiniz dört kadınla evlenebilirsiniz!"

İlk kez, her iki yanda da erkeklerin yüzüne bir gülümseme yayıldı, gizli açık Muhlis'i selamlayanlar oldu. Muhlis biraz umutlandı. Umutlandı ya; o da ne? İki yanda da kadınların yumrukları gene yay gibi gökyüzüne doğru gerilmez mi!

"Derhal sözünü geri al!" diye ortalık çın çın çınlıyordu.

"Bir dakika bir dakika" diye bağırdı, sözünü hiç kimseye dinletemedi. "Hay Allah, ne diyeyim şimdi?" Şimşek hızıyla aklına bir şey düştü:

"Heeeey kadınlaaar! Düşünün ki, her kadın on erkekle evlenebilir... İstediği erkeği istediği işletmeye vererek şirketini genişletebilir."

Kadınlar derhal sustu, erkekler iki cepheden karete yapar gibi yumruklarını sıyırıp vaziyet aldılar:

"Sözünü geri al!"

Muhlis korktu:

"Kadınlar erkeklerini istediği işletmeye veremez. Kölelik devri kapanmıştır."

"Yarısını değil, sözlerinin hepsini geri alacaksın!"

"Aldım! Sözlerimin hepsini geri aldım. Ama düşünün ki, hepiniz daha yavaş, daha rahat çalışabilir, kendinize zaman kazandırabilirsiniz. Kazanır ve de birbirinizi yakından tanırsınız..."

"Sözünü geri al!" Disiplin disiplin!" diye sarı saçlılar tabancalarını çekmezler mi! Muhlis'in ödü koptu:

"Aldım kardeşim, geri aldım. Herkes disiplinli olacak."

Kara saçlılar bağırmaya başladılar:

"Al sözünü geri, çabuk al!.."

"Aldım sözümü! Düşünün ki, herkesin başı, yeşilbaştır, gözleri gül rengindedir."

Hayret, iki taraftan da tepki gelmedi. "Acaba anlamadılar mı?" diye düşünerek Muhlis yineledi:

"Herkesin başı ördek gibi, yeşilbaştır, gözleri gül rengindedir. Buna itiraz eden var mı?"

kimse itiraz etmiyordu.

"Bundan sonra böylesiniz. Tüm Yeşilbaşlar, şimdi otobüse binebilir!"

Sonunda herkes otobüse doluştu, birbirlerini yemyeşil gördüklerinden, karışık oturdular. Muhlis, gözlerini ovup yeniden baktı, yanılmıyordu; bu işi başarmıştı. Direksiyona geçip arabayı çalıştırdı. Dikiz aynasından baktı, herkes sakinleşmiş, birbirleriyle söyleşiye bile başlamışlardı. Bu da Muhlis'in çok hoşuna gitmedi. Başını geri çevirdi:

"Bir saniye dinleyin beni!" dedi, "Koyu yeşilbaşlar öne geçsin, açık yeşilbaşlar arka koltuklara gitsin." ●

(*) Y. Fevzioğlu'nun "e Yayınları" arasında çıkacak olan "El Malı ile Nasıl?" adlı gülmece yapıtından.

yakın şairleri

Şinasi ÖZDENOĞLU

Sanki yanmamış gibi ateşinde sevdanın
Sanki yanmamış gibi özlemiyle barışın
Şimdi de, haydi siz yakın
Kapatıp Madımak Oteli'ne
Tüm umutları ve güzellikleri
Yakın şairleri!

Yakın şairleri
Söndürün güneşi tepemizde
Kararsın yolları çocuklarımızın
Ki ölümsüz uygarlıklara çıkan..
Yakın ki mum ışığında bulasınız yolunu
Ortaçağ'ların...

Yakın şairleri ve yazarları
Karanlığın yavrularını ak sütüyle emziren
Bütün çeşmeler kurusun...
Yakın şairleri ve yazarları ki
Uyanmamış topraklarda
Uyanmamış insanlarım
Daha da uyusun...

Yakın şairleri ve yazarları ki
Destanların kaynadığı yüksek fırınlarda
Ölümsüz barışın ve kardeşliğin
Yeni dünyası kurulsun!

(Fotoğraf: M. Reşat SÜMERKAN)

düşündüren barış

Duygu'ya
Altay TAŞKIN

güneşin saçağından tutunmuş
altın kelepçeli haykırışları
bulutların ateşiyle dans
maviliğe çivi atlayışı
düşleri
özgürlük bayrağı
kuyruklu uçurtma
rüzgârın avucunda
keskin kılıç
gecenin karanlığı
kırgın
aşkın kucağında

ilkler/5

● Ahmet ÖZER - Arslan PULATHANELİ

DEVR-İ ÂLEM

Ölünün Elleri

Bu sayıda tanıtmaya çalışacağımız kitapların ilki DEVR-İ ÂLEM adını taşıyor. **Devr-i âlem** küçük boy 32 sayfalık bir kitap. **Kaynak Aylık Şiir Dergisi**'nin bir yayını. **Kaynak** adı edebiyatımızda bir kültür ve sanat gömüsünü anımsatır hep. 1 Ocak 1948 -Haziran 1965 tarihleri arasında 113 sayı çıkan **Kaynak, Avni ve Turhan Dökmeci**'nin olağanüstü çabalarıyla **"1959 kuşağının meydana çıkmasına yararlı olan belli başlı dergilerden biri"**ydi.

Kaynak Şiir Dergisi'nin yanı sıra yapılan yayıncılıkla yazınımıza hayli değerli yapıtların kazandırıldığını bilmekteyiz. Elimizdeki kitap da Kaynak Yayınlarının 7 numaralısı olarak, 1951 yılının mayıs ayında okura ulaştırılır. Kitabın üzerinde iki imzaya rastlarız: **Cengiz Tuncer, Tarık Dursun K.** Ilerde roman, öykü alanlarında değerli yapıtlan verecek bu iki yazarımız (doğum tarihleri, 1931) henüz yirmi yaşlarındayken 1951'de, **Devr-i Âlem**'i yayımlarlar. **Devr-i Âlem**'in **"Ölünün Elleri"** bölümünde **Cengiz Tuncer**'in 11 şiirine, **"Havaya ve Suya Dair"** bölümünde de **Tarık Dursun K.**'nın 13 şiirine yer verilir. Toplam 24 şiirden oluşan kitapta ayrıca iki desen de görürüz.

Devr-i Âlem' daha önceki yazılarımızda ele aldığımız kitaplar gibi bir sevda, bir çoşku, bir ilk gençlik ürünü. Şiirsiz edemeyen iki gencin edebiyat alanında açtığı bir bayrak olur.

Ölünün Elleri bölümünde **Cengiz Tuncer**'in şiirleri **"Bir kadın için ilk şiir"**, **"Aşk üstüne yeni baştan beş dörtlük"**, **"Uykusuz"**, **"Kar altında kalan"**, **"Ferman senin"**, **"Ölümün elleri"**, **"Üç ağaç"**, **"Geceler içinde darmadağın"**, **"Müstehçen şiir"**, **"Boyabat"** ve **"Numaralı şiir"** adlarını taşır. Cengiz Tuncer bu şiirlerinde bir insanın yaşadığı dünyada kendisini etkileyen varlıklarla içten içe bir söyleşiyi dile getirir. Kitabın ilk şiirinin son dörtlüğünde "... Toplayın bütün katil ve sabıkalıları bir araya/ Onlara senden bahsetmek istiyorum/ Masum ve kimsesiz geldiğim dünyayı/ Kirler ve günahlar içinde terkediyorum./ dizeleri kendi yaşamıyla bütün insanlığı özdeşleştirir.

Havaya ve Suya Dair

Günümüzün ünlü öykü ve roman yazarı, pek çok ödülde payı olan, sinema alanında büyük emeği bulunan **Tarık Dursun K.** 1951 yılında çıkan sözünü ettiğimiz kitabın, **"Havaya ve Suya Dair"** bölümünde, 13 şiiriyle yakın dostu, arkadaşı **Cengiz Tuncer**'in sevincine katılır.

1950'lerin başı **Orhan Veli** ve arkadaşları **Melih Cevdet**'le **Oktay Rifat**'ın başını çektikleri **'Garip'** akımının yazınımızı havalandırdığı yıllar olar. O dönemlerde şiir yazan pek çok şairimiz bu akımın seline kendini kaptırmadan edememiştir. Günlük hayatın konuşma dili, bu dilin yaşamın içindeki yansıması çoğu şairlerin baş köşesine kurulmuştur.

Tarık Dursun K. kitapta yer alan bu şiirlerinde belirgin bir **Orhan Veli** çizgisi izler: **Lütfiye'yi ilk öptüğüm gün ağzından/ Küçükesat bağlarında / Başucumuzda durup - dikilmişti / Akasya ağaçları...**

Ilerde pek çok roman ve öykü kitabına imza atacak yirmi yaşındaki bir gencin, 1950'ler Türkiyesindeki sanat ve edebiyat alanındaki duygularını görürüz **"Havaya ve Suya Dair"**de.

UFUK ÇİZGİSİ

Yunus Kâzım Köni, daha çok eğitim alanındaki hizmetleriyle tanınan bir felsefecidir. 1903-1957 yılları arasında yaşamış olan **Köni**, bir dönem **Milli eğitim Bakanlığı Teftiş kurulu Başkanlığı**nı yürütmüştür. **Köni**'nin 1940 yılında yayımlanan **Ufuk Çizgisi** adlı kitabının arka kapağında, 1937 yılında çıkan **Eflatun**'un **İdee Nazariyesi** ile 1938'de yayımlanan **Bilgi Theorisi** adlı yapıtlarının olduğu belirtilir. Ayrıca basılacak kimi yapıtlarının da adları verilir.

Yunus Kâzım Köni'nin **Ufuk Çizgisi**, 111 sayfadan oluşan küçük boy bir kitap olarak okura sunulur. Kitabın giriş bölümünde şu dörtlük yer alır:

"Bu kuşun kendisi bir gölge, fakat/ Sabahı dolduran sesi hakikat./ Benim de geçici ömrümden ancak/ Kalır belki yarın şu birkaç yaprak./

Yunus Kâzım Köni, biçimsel olarak belirgin bir disiplinle ördüğü şiirlerinde üçlük, dörtlük, beşlik biçimlerini kullanır. Kimi zaman birinciyle ikinci, kimi zaman da bir ile üç, iki ile dördüncü dizeler uyaklı yapı taşırlar. Bu değerlendirmemize iki örnek verelim:

"Kızıl bir ormanın ıssız yolundasın
Sana rüzgâr acı bir şey fısıldasın
Hışırtıdan ürper ve uzaklara dal
Bir kuş gibi ruhu ten kafesinden sal
(Arzu.s.23)

Bilmiyorum nedir derdime çare,
Gelin dostlar bana bir ümit verin
Göründü yol yine gurbet ellere,
Sormayın içimde yaram ne derin.
(Ümit Verin, s.43)

Yunus Kâzım Köni, felsefe eğitiminden geçmiş olmanın bir etkisi olsa gerek şiirlerinde bir yandan zor söyleneni usta bir biçimde okura aktarırken, diğer yandan da aradan 53 yıl geçmiş olmasına karşın dildeki yalınlığı eskimezliğine bir kanıt oluşturur. Kuşlar, Ormanlar, bahçeler, Güz mevsimi, aşk, arzu, ömür, özlem, sevgi, gençlik, geçmiş ölüm şiirlerinde gezindiği alanlar olurlar. Kitabı yayımlandığında sanatçı 37 yaşındadır. **Nerdesin Gençliğim** bu duygularının bir yansıması olur.

Nerdesin gençliğim nerdesin nerde
Aradım her yerde seni her yerde
Bulmadım ne seni ne derde çare
Nerdesin gençliğim nerdesin nerde

Aşina yüzlerin için yabancı
Yerinde saymanın yetti usancı
Aldanan benim hem, benim yalancı
Nerdesin gençliğim nerdesin nerde.

Şiir bir aşktır eskimeyen. Ve bir çocuktur hiç büyümeyen. ●

zaman değirmeni

● Sıtkı Salih GÖR

Gerçi tuhaf gelecek ama, elli yaşıma girdiğimi ağabeyimin: "Demek sen de yarım asırlık oldun!" demesinden ve değerli yazar dostum Mehmet Yıldız'ın bir mektubunda: "Yarım yüzyıllık olmuşsun!" diye yazması sonucunda kavrayabildim.

Oysa, 1959 yılının nisan ayı başlarında Münih'e trenle geldiğimiz gün, sanki dün gibi taze. Yirmi üç yaşın o delifişek düşüncelere gebe atılım dolu dünyasında yaşıyorduk. Çalışacağımız fabrikanın bulunduğu kente trenle gelmiş, istasyonda saçımız sakalımız birbirine karışık, pejmürde görünüşümüzle, sapı İstanbul - Venedik vapur yolculuğu sırasında Venedik'e adım atarken kopmuş, büyük ama yapay deriden basit bavulumu taşımaktan bıkarak, bir an önce bir otele kapağı atmanın telaşı içindeydik. Alman halkı ve Almanya üzerine bir güzelim şartlanmış, Almanyayı neredeyse her bakımdan cennet, halkını çok iyi insan olarak içimize işlemiştik. Halklar, uluslar arasındaki zihniyet (mentalite) ayrımının bilincinde değildik henüz.

Aradan geçen altı aylık süre içinde Almanca'yı az çok konuşabilir, söylenenleri yüzde kırk elli kadar anlayabilir oranında öğrenmiştim. Öğlen yemeklerini büyük kantinin salonunda işçilerin, ustabışıların, sendika temsilcilerinin arasında yiyor, masamızdakilerle söyleşiyor, konuşuyorduk. Karşımızda oturan dişleri döküK, elli yaşlarındaki, avurtları çökmüş, burnu sivri ve biçimsiz işçi çavuşu, konuşmayı seven ve diyelek konuşan ama, cana yakın, açık sözlü biriydi. Zaten Almanlar'ın çoğunluğunun açık sözlü ve dobra oluşu, damdan düşercesine sözlerini ortaya atışları zamanla kafamda, dünya görüşü ayrılıklarının parçasını oluşturmaya başlıyordu. İkinci dünya savaşı anılarını aklına estikce anlatan bu kişi, haftanın en az üç günü üstü kalın yağ tabakası ile kaplı, tütsülü domuz pastırmasını yerdi. Onun, kızıl domuz etine yapışık don yağını andıran sert pastırmasını keserek büyük bir iştahla yeyişi, bazen midemi bulandıracak kerteye varır, kafamı kaldırmamağa çalışır, yemeğimle oyalanır, bir an önce kalkıp gitmek isterdim. Tersine o da, sanki benim o anlarımı kovalıyormuş gibi bana sorular sormaya başlar, benimle konuşur dururdu. O denli sade ve içten bir konuşması, tutumu vardı ki, onu kıramaz, dinler, sorduklarını yanıtlardım. Bir gün, savaş yılları anılarına bağlı olarak şunları anlatmıştı:

"Başımızda teğmenimiz, geceyarısını biraz geçe, bir dağın yamacına ulaştık. Yorgunluktan nerdeyse olduğumuz yere devrilecek, kendimizden geçecektik. Ortalık karanlıktı, yamacın tepesinde, ormanın başladığı yerde sanki ağaçlar hareket ediyor, sağa sola gidip geliyordu. Az zonra bizim teğmenin ince, kısık sesi: 'Hey, çocuklar, hemen mevzilenin, tepede düşman askeri var!'

Kendimizi ağaçların altına attık, mevzilendik. Yukarıda gerçekten de askerler gidip geliyordu ve teğmenimizin dediğine göre bunlar düşman askerleriydi. Çakmaklarının ışığında onları seçebiliyorduk. Hele bir tanesini, göbekli bir askeri gözüm iyice kesmişti. Tam kalbine nişanladım. Teğmenimizin ateş buyruğuna uyarak silahlarımızı ateşledik. O göbekli askeri karnından vurmuştum. Canlı hedefimin karnını tutarak acılar içinde kıvrandığını, Almanca bazı sözler söylediğini duyuyordum. İşte o zaman teğmenimiz ateş kes buyruğu verdi. Almanca seslendi onlara doğru. Onlardan da: 'Biz de Almanız!' karşılığını alınca, olduğu yerde donakaldı. Hepimiz pişmanlık duyguları içinde tüfeklerimizi indirdik. Az sonra her iki birlik tepede, ormanın başladığı yerde buluşmuştuk. Teğmenimiz özür diledi, karnının sancısıyla kıvranıp duran askeri arkadaşları sedyeye yatırmışlardı. Yanına yanaştım ve: 'Adın ne?' diye sordum usulca. 'Adım Günter!' dedi bağıra bağıra, acının kol gezdiği karnını tuta tuta. Bir yandan onu vurduğum için üzülüyor, öte yandan, benim gibi bir keskin nişancının, yurttaşı olan askeri kalbinden vurmamış olmasına ne yalan söyleyeyim, bayağı seviniyordum."

Dedim ya, tuhaf Almandı. Daha sonra, vurduğu askerin nasıl iyileştiğini, onunla canciğer dost olduğunu, geçen yıl ortalarında öldüğünü duyunca nasıl üzüldüğünü, kendine özgü umursamaz tavrıyla anlattı durdu.

Sonra, Heinrich'i tanıdım. Elli yaşlarının başında, her gün bir kaç şişe bira deviren, en az bir şişe şarap içen kırmızı suratlı, yuvarlak yüzlü, mavi gözlü Heinrich'i. Sanki dövsen, nedensiz yumruklaşan sesini çıkarmayacak, yapılanı sineye çekecek, alçak gönüllü bir Almandı. Benimle hep senli benli konuşur, Atatürk'ü söyler, 'Siz ona çok şeyler borçlusunuz, çok!' derdi. Atatürk'ten başka da Türkiye ve Türkler üzerine bir bildiği yoktu. Bazen tatlı tatlı güler: "Ne anasının gözü milletsiniz. Dört kadın alır, yan gelir yatar, harem kurarsınız!" derdi. "Yahu Heinrich, sen ki Atatürk'ü bilirsin, nasıl şu harem işlerinin sözünü edersin!" diye hayretle sorar, "4 kadın almağı O yasakladı ya!" derdim. O zaman yine gevrek gevrek güler: "Hadi canım sen de!" derdi. Kendisini inandırıncaya kadar akla karayı seçerdim.

Günlerden bir salı günü akşamı ona kasabanın Merkez İstasyonundaki salonda rastladım. Düşmeyecek kadar ama, çok içkiliydi. "Oo. dostum nasıl sın, gel hele, gel!" diye seslendi. Gülümsüyordu. Yüzü kızıla kesmiş, nar gibiydi. Gözlerinin içleri sanki kahkahalar atıyor. "Ne o Heinrich," dedim, "keyfin yerinde bakıyorum!" Durdu bir an, konuşmadı. Sonra boynuma sarılıverdi. Şaşırdım. "Bak dostum, benim Mannheim'daki kardeşim iki gün önce kanserden öldü. Onu bugün toprağa verdik. Gömme töreni görkemli oldu. Törenden sonra bir lokantada toplandık. Yedik, içtik. Az önce trenden indim ve seni gördüm." dedi Şaşkınlığım daha da arttı. O, koluma girmiş, beni kapıya

doğru sürüklüyordu. sonunda kendime gelip, "Başın sağolsun!" dedim. "Ah, boşver. Ne yapalım, bir gün biz de öleceğiz işte!" dedi. Karşımda ağlayan bir Heinrich bulacakken, umursamaz, belki acısını kalbine gömmüş de, dışarı yansıtmayan deli dolu Heinrich bulmuştum. Bana şöyle dedi kapıdan çıkarken: "Gel, şu köşedeki biraevinde birer şişe bira içelim. Senin içkilerin de benden!" Ama içim bir hoş olmuştu artık. Gitmedim, dünyayı takmayan bir Heinrich'ten evinin köşesinde ayrıldım.

Sonraları, yetmişli yıllarda, daha yabancı düşmanlığı kök salmağa başlamışken, açık işyerlerinin yüzü suyu hürmetine ve Sosyal Demokratların insancıl politikaları nedeniyle Türk işçilerine güleç yüz gösterdiği sıralarda, İsmail ile dertleştiğimiz günler ve onun bana söyledikleri hâlâ kulaklarımdadır. "Abi bu Almanlar yok mu, bu Almanlar. Bunlar gibi eşini kıskanmayan millet yoktur ha!" Ağzım bir karış açılıyor. "Neden diyorum, nerden çıkardın bunları şimdi?" Yanıtlıyor: "Abi bunlar domuz eti yiyorlar ya, domuz da zaten dişisini kıskanmayan bir hayvan. İşte o dişilerini kıskanmamak huylarının nedeni burada saklı." Ona diyorum ki: "Yapma İsmail, etme, bu söylediklerin inanılacak gibi değil." Ama o direttikçe diretiyor. İşte o zaman ona Stern adlı haftalık dergide çıkan bir haberi okuyorum: "Genç bir garson, çalıştığı lokontaya sık sık gelen bir kıza abayı yakıyor ve onunla bir yıl kadar gezip tozduktan sonra evleniyor. Kadın sekreter olarak bir büroda çalışıyor ve gül gibi geçinip gidiyorlar. Derken günlerden bir gün, garson Dieter'in bir arkadaşı, kendisini sinemaya davet ediyor. O sinemada da porno filmler oynatılırmış. Garson her ne kadar gitmemek istiyorsa da, sonunda arkadaşının ricasını kırmayıp gidiyor. Filmin ortalarına doğru gördüğü şu: Gencecik karısı, o zamanlar daha da körpe çıplak bedenini bir başka erkeğe sunuyor ve o erkekle doyasıya sevişiyor. Adam gözlerine inanamıyor. Bu kendi karısı mıdır, olamaz ama, olamaz. Oysa gerçek gün gibi ortadadır. Sahnedeki kadın. Karısından, o taparcasına sevdiği kadından başkası değildir. Beyninden vurulmuşa dönüyor. Eve gelip, o öfkeyle karısını bekliyor. Kadın itiraf ediyor. Evet, bir cahillik yapmış, kendisiyle tanışmadan önceleri, paranın tatlı yüzüne kanıp iki film çevirmiştir ama, sonradan ne o çevreye bir daha adımını atmış, ne de bu işlere burnunu sokmuştur. Yalvarıp yakarması boşuna. Adam kadını bir kaç yerinden bıçaklayıp öldürüyor.

Peki, buna ne dersin, dediğimde İsmail hep aynı şarkıyı mırıldanır gibi tekrar edip duruyordu: "Ah abi, sen bilmezsin, ne domuzdur bunlar, ah ne domuz!"

Bu önyargısından bir türlü vazgeçiremediğim sıralar, kendisi bir dükkân açmayı aklına takmıştı. Aradan pek uzun bir zaman geçmeden öğrendim ki, İsmail Alman uyruğuna geçmiş. Bunu bana ileten arkadaşının dediğine göre, daha çok uzun bir süre de Almanya'da kalacakmış.

Hey gidi dünya. Nereden nereye. Elli yaşın merdivenlerinden inmeğe başlarken, sert taşın daha da sertleştiğini duyar gibi oluyor, tökezlediğim yerde ötüşen kuşların sanki çığlık çığlığa kaçıştıklarını görüyorum. Dünya avuçlarımızdan kayıp kayıp gidiyor. ●

Bahar, 1985

ırmağımın dili yok

Arife Kalender ÖNEL

Yüzümde ardıç kokusu
Pekmez karışımı gülümseme
Dişlerim var mı, yok
Gülmeler eskidi çeyizimde
Göçebe sevinçler
Hüzün olur
Bir ağaç
Kurur da kurur.

Camlar parlatırım
Büyük kentlerde
Düşlerimden
Böler böler atarım
On katlı binalar tepesinde
Serçelerin türküsüdür
Sarkar durur
Gün vurur ellerimde köpüğe
Yorulur damarımın güvercini
Başı göğsümde uyur.

Karlar düşer trenime
İnatçı kirle çırpınır duvar
Döner yaşamlar gözlerimde
Kavgalara çamaşırsuyu katarım
Ben yıkarım evleri
Muhabbet artığı izmaritler
Gizli aşklar çoğaltırım
Çığlıklar alır
Çığlıklar bırakırım.

Irmağımın dili yok
Yağmur yağar trenime
Temizlikçi kadınım
Kanatlarım uçurum.

iki yeni yayın

● İbrahim DİZMAN

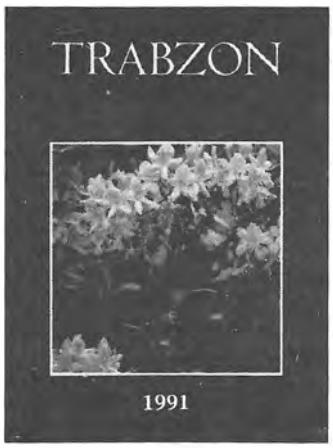

trabzon

Trabzon Vakfı olarak tanınan "Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı"nın yayın organı olan "Trabzon" dergisinin 5. sayısı okurlarına sunuldu. Yayın yönetmenliğini Bilgin Aygül'ün yaptığı dergi, bu sayısında da Trabzon'a ilişkin inceleme - araştırmalar, anılar, şiirler ve bol görsel malzemeden oluşuyor.

Derginin ilk yazısına imza atan KTÜ öğretim üyesi ve eski rektörü Prof. Dr. Erdem Aksoy, Trabzon'u kültürel kalıtları açısından inceleyerek tarih boyunca kente simge olguları sıralıyor. Başarılı bir deneme tadındaki yazının sonunda şunları söylüyor Aksoy: "Trabzon düşleriyle başlayacak bir yarışma, geçmiş yaşantılarımıza atıfta bulunabileceği gibi gelecek hakkında oluşturduğumuz bilinci de vurgulayacaktır."

Derginin diğer sayfalarında ise Kudret Emiroğlu 2. Meşrutiyet ve 1. Dönem Meclis-i Mebusan'ından görev yapan Trabzon temsilcilerini ve bu yöre konusunda yaptıkları çalışmaları ele alıyor.

S.R Mintslov da "Aziz Yevgeni Kilisesi" başlıklı yazısında Trabzon'da yaptığı çalışmalar sırasında karşılaştıklarını aktarıyor okuyucuya. Bir başka yazısında ise Trabzon yöresinin geçen yüzyıllara ait köy köy nüfus istatistiğini çıkarıyor.

Zerrin Enön ise Trabzon bahçelerini konu almış yazısına. "kışın bile rüzgâr, yağmur olmadıkça bahardır Trabzon'un iklimi. Bu yüzden bahçeleri ev, sokakları da bahçe gibidir Trabzon'un." cümlesiyle başlayan yazı, ilginç gözlemler aktarıyor okura.

"Eski Çömlekçi'de Birkaç Adım" başlıklı anı yazısı Erkan Erkent imzasını taşıyor. Erkent, çocukluk anılarından yola çıkarak Çömlekçi'nin 1940'lı yıllarını insanları ve dükkanlarıyla anlatıyor.

Ahmet Özer ve Aslan Pulathaneli de ortak yazılarında Cumhuriyetin ilk yıllarında 23 Nisanlar'da yaşatılan "Çocuk Efendi ve Ece" geleneğine ışık tutuyorlar. Bugün bir günlük yönetici olan çocuklara o gün bu adlar veriliyormuş.

Trabzon dergisine Yaşar Miraç, İhsan Topçu, Ömer Kayaoğlu şiirleriyle, Coşkun Kulaksızoğlu fotoğraflarıyla, Gündağ Kayaoğlu da arşivindeki eski Trabzon fotoğraflarıyla katkıdan bulunmuşlar. Kuşkusuz bu kadar değil. Yirmi beşin üzerine yazar, bilim ve kültür adamı Trabzon yöresini değişik açıdan incelemişler Trabzon dergisi için.

littera

Karşı Yayınları arasında çıkan ve yayın yönetmenliğini Cengiz Ertem'in yaptığı Littera'nın yazı kurulunu da Cengiz Ertem, Olcay Önertoy, Burhan Günel ve Tuna Ertem oluşturuyor.

1992 yılı için 3. cildi yayımlanan Littera bu kez iki ayrı özel bölüme ayrılmış çoğunlukla: Çocuk yazını ve postmodernizm.

Çocuk yazını özel bölümü Hüseyin Yurttaş, Abdullah Akay, Valeriu Veliman, Ferruh Sıdır ve Oscar Wilde (çev. T.S. Halman)ın şiirleriyle başlıyor. Mehmet Güler de özel bölüme "Balonlar Gökyüzünün Olsun" adlı çocuk öyküsüyle ve "Çocuk Edebiyatı Kaçıncı Sınıf Edebiyatı?" başlıklı yazısıyla katkıda bulunuyor.

Doç. Dr. Ayşe Deniz Bozer ise, "Çocuk Tiyatrosu" başlıklı incelemeyle bu alana ışık tutuyor. Devlet Tiyatroları'nda bugüne kadar oynanan çocuk oyunları listesi de araştırmacılara bir kaynak niteliğinde.

Bu alandaki araştırmacılar için bir başka değerli kaynak ise Zeki Gürel'in çocuk edebiyatı üzerine bir bibliyografya denemesi.

Bu özel bölüme yazılarıyla katkıda bulunanlar ise Prof. Dr. Olcay Önertoy, Doç. Dr. Nuran Özyer, Doç. Dr. Yıldız E. Canpolat, Dr. Nil Ünsal, Doç. Dr. Hicran Yusufoğlu, Yrd. Doç. Dr. Armağan Ethemoğlu ve Belgin Elbir.

Littera / Edebiyat Yazıları'nın diğer özel bölümü olan Postmodernizm konusu ise on bir sanatçı ve bilim adamının yazıları ile inceleniyor.

Cengiz Ertem, "Edebiyatta Modern Arayışlar" adlı yazısında Avrupa'da modernizmin ortaya çıkışını inceleyerek ulaştığı yargılar ışığında post-modernizme bakıyor.

Burhan Günel de "Post-modernizm Üzerine Düşünceler" yazısında konuya "Nasıl bir dünyada yaşıyoruz? Nereden gelip nereye gidiyoruz?" sorularından yola çıkarak yaklaşıyor. Postmodernizmi bir moda olarak değerlendiren yazar, ülkemizdeki bu akımı da "kimliksizlik" olarak düşünüyor. Ülkemizin yaşadığı kargaşalar içinde bir yazar olarak asıl işin yozlaşmaya karşı çıkmak olduğunu vurgulayan Burhan Günel, edebiyatta her zaman "insan"ın ön planda olması gerektiğini savunuyor.

Gülseli İnal da konuya edebiyatımızdaki gelenek ve kopma açısından yaklaşarak, "postmodernizmin şartları ise henüz belli değildir, yapısının kaypaklığından ötürü belli bir betimlemeye girişmek daha şimdilik erken gözüküyor... "görüşünü ileri sürüyor.

Bu bölümde Nuran Özyer de Alman şiirindeki postmodernizmi inceliyor. Serpil Opperman ise postmodern romandaki anlatım biçimlerini ele alıyor yazısında.

Bu bölüme, bunların dışında altı yazar ve düşün adamı da çeşitli yazıları ile katkıda bulunuyorlar.

Littera'nın 3. cildine çeşitli alanlardaki yazılarıyla Prof. Dr. Gürsel Aytaç'tan Prof. Dr. Metin And'a, B. Griffe'den Sami Karaören'e uzanan bir çizgide çeşitli yazarlar katkıda bulunmuşlar.

Littera, yalnızca akademik boyut taşıyan yazılardan oluşmuyor. Sayfaların önemli bir bölümü de her sayıda edebiyat ürünlerine ayrılıyor. Bu sayıda da Ahmet Özer, İ. Kemal Karadayı, Ergun Evren gibi şairler şiirleriyle, Tuna Ertem, Talat Sait Halman çevirileri ile, M. Kademoğlu, Yusuf Eradam gibi yazarlar da çeşitli alanlardaki yazıları ile yer alıyorlar. ●

şiir üzerine derlemeler /8(*)

● **Derleyen: Subutay HİKMET**

+ Bir şiirde birçok san'atlardan birçok unsurlar bulunabileceği gibi hikâye unsuru da bulunabilir. Ama belkemiğinin şiir olması gerektir. Hikâyeye karışan şiir unsurunun o hikâyenin hikâyeliğini bozmaması gerektiği gibi.(..)

(Orhan Veli: Varlık, 1 Aralık 1947, Sayı: 329, Sayfa: 6)

+ Büyük şairin istese de yapamayacaklarından biri de şiir çevirisidir. Hele kötü bir şiir çeviriyorsa.(..)

Şiir sana, henüz bir gözünü kırpmış ve bir kapı aralayıp uzaklaşmışken, bütün "dünya nimetlerine" sırt çevirmeyi ve yakalayamamayı da göze alarak şiirin peşinden gidebilir misin? Çünkü şiir, sonunda yalnız bir şairin karşısında gözünü kırpıştıracaktır. Onun da cesedinin karşısında. Ne olur, şiire karşı nankör davranma. Ondan, yalnız büyük şairlere yakıştırdığı korkunç nankörlüğü iste. "Kötü alışkanlıkların var mı?" diye soranlara; şiir yazdığını söyle. Dehanı sezdikleri zaman, çevrenin gitgide daraldığını göreceksin. İşte sana yalnızlığın somut örneği. Yalnızlık ilk işaretidir.

"Önce söz vardı" diyor bütün din kitapları. Senin sözlerin, en azından bu söz denli kalıcı olsun. bütün Peygamberlerin şair olduklarını unutma.

(Osman Serhat: "Şiir Okulu / 4", Saçak - şiir Dergisi, Haziran 1977, Sayı:11, Sayfa: 2)

+ Şiirin doğrudan "dua" olduğunu söylüyorum.

(Necati Polat: "Şiirin A.B.C. si", "Aylık Dergi - şiir Özel Sayısı: 2" Temmuz - Eylül 1982, Sayı: 44 - 46, Sayfa: 21)

+ Büyük şiir düşüncelerimizi doyurmaz, allak bullak eder.

(Montaigne; "Aylık Dergi - Şiir Özel Sayısı: 2, Temmuz - Eylül 1982, Sayı: 44 - 46, Sayfa: 22)

+ Şiir biçimdir.

(Ahmet Hamdi Tanpınar; "Aylık Dergi - Şiir Özel Sayısı 2", Temmuz - Eylül 1982. Sayı: 44 - 46, Sayfa: 23)

+ Şiir Sözcükler Öğretisidir.

(Mallarme; "Aylık Dergi-Şiir Özel sayısı 2", Temmuz-Eylül 1982, Sayı: 44 - 46, Sayfa: 24)

+ Kendinizi Beyazıt Kulesi'nden aşağıya attığınız vakit, birkaç saniye sonra yere düşeceğinizi bilirsiniz. Şair, kendini Beyazıt Kulesi'nden aşağı atan ve bir türlü düşmeyen kişidir.

(Edip Cansever: "Aylık Dergi - Şiir Özel Sayısı 2", Temmuz - Eylül 1982, Sayı: 44 - 46, Sayfa: 34)

+ İki kişinin birbirini sevmesi gibidir şiirle okuyucu.

(M. Adil Oymak: "Aylık Dergi - Şiir Özel Sayısı 2", Temmuz - Eylül 1982, Sayı: 44 - 46, Sayfa: 55)

+ Eskiler her ne kadar "Asıl edebiyat nesirdir" demişlerse de asıl edebiyat şiirdir bence. "Başlangıçta söz vardır" sözü de "Başlangıçta şiir vardı" anlamına gelir sanırım. Söz, özlü, candan, ciğerden, beyinden süzülüp gelen bir değerdir. Şiir olmayana nasıl "söz" denilebilir? Şiiri şiir olmayan toplumun nesiri nesir, sözü söz olur mu?

(Fakir Baykurt; "Yeni Şiir - aylık Edebiyat Dergisi, Temmuz - Ağustos 1988, Sayı: 9 - 10, Sayfa: 11)

+ Şiirde dil ritimli, sescil ve istiareli bir yapı gösterir. Bu üç öğe de günlük konuşma dilinde, konuşanın içinde bulunduğu duruma göre şu ya da bu ölçüde vardır. Ama duyumsal yön ağır bastığı zaman konuşma dili şiir diline dönüşür.

(George Thomson, "İnsanın Özü" Payel Yayınları, Sayfa: 85)

+ Bir şiir, okunulmasının ardından, "yazılmasa da olabilirdi" denilebiliyorsa, gerçek şiir olduğu kuşkulu demektir. Gerçek şiir, "yazılmazsa olmazdı" dedirten şiirdir. Subutay Hikmet.

+ En özlü gerçekliği en kısa yoldan, kendine uygun bir biçimle verebilmenin şartı, şiirin tarihsel gelişimini bilmektir. Bir sanat ürünü olan şiiri, yeniden yaratabilmek gerekir.(..)

Sesin kişileşmesi demek olan biçem, şiirde özgünlüğü yaratır. Şiir dilin kişileşmesidir.

(Aytimur Doğan: "Türkiye Yazıları" Mart 1978, Sayı: 12, Sayfa: 36)

+ Şiir, kişiliğini çocukluğundan beri şiirde arayan ve yalnızlığını şiirle gidermeye çalışan kişidir. O'nu bizlerden ayıran yanı, başkalarının da kişiliklerini bulmasına yardım etmeye ve yalnızlıklarını gidermeye çalışmasıdır.

Yazmasada olur dedirtmeyen, istese de kötü şiir yazamayandır büyük şair.

Kötü şairlerin şemsiye sattığı havalarda, güneşi şemsiye yapar büyük şairler.(..)

(..) Tek bir şiir bile bir okul olabilir.(..)

Şiir kuma kabul etmez.

Şiiristanda tek bir anıt vardır: Meçhul şair anıtı. "Yoksa biz bu dünyada değil miydik" dedikleri dünyadaki işleri ise, meçhul şiir anıtını yaratmaktır.

(Osman Serhat: "Şiir Okulu / 5", Saçak - Şiir Dergisi, Temmuz 1977, Sayı: 12, Sayfa: 2) ●

(*) 1, 2, 3, 4, 5, 6 ve 7. derlemeler, Kıyı'nın 77, 78, 79, 83, 85 ve ?. sayılarında çıkmışlardır.

Yazınımızın başöğretmenlerinden
onurumuz şair - yazar
Rıfat ILGAZ
yaşamı ve yapıtlarıyla hep bizlerle
olacak. Anısına saygılar...

●

Eleştiri ve tanıtma yazılarını değişik kültür ve sanat dergilerinde, değişik kitaplarda bırakan, öykülerini
"İnsan Kısım Kısım
Yer Damar Damar"
adlı kitapta toplayan eğitimci,
dil ve yazın öğretmeni dostumuz
Ali İhsan MIHCI
yaşamı ve yapıtlarıyla aramızda olacak.
Anısına saygılar...

(Fotoğraf: Şahin KAYGUN)

Mehmet Başaran

sözcüklerle yazılır şiir

Elbet sözcüklerle yazılır şiir
Alnı kanayan sözcüklerle
Kimisi topraktan çıkarılmıştır
Kök kokar
Kimisi denizden yosun
Gökyüzü kokanları da var
Onlarla kurulup bozulur dünya

Nice acılardan sonra kimisi
Sıcak bir gizi fısıldar kulağa
Kimisi de acı bir bakışla
Dikenli tellerde titrer
Sancısı tutuşturur yürekleri
Dirençtir
Kimliğini kazandırır çağa

Hem örs hem demircidir onlar
Sürüp sürüp kendilerini ocağa
Yeni renkler tatlar katarlar yaşama
Ateşe yeni kıvılcımlar
Sözcüklerle yazılır şiir
Bir yaz gecesi yaratıp kendilerine
Öpüşen sözcüklerle sevişen sözcüklerle

Mehmet BAŞARAN

SANATÇININ ÖLÜMÜ

Acımız büyük!

Sıvas'ta, **Pir Sultan Abdal** şenliklerine katılan, aralarında halk şiirimizin ustalarıyla, edebiyatımızın saygın adlarının da bulunduğu 37 kişi, 2 Temmuz 1993 günü yakılarak öldürüldü.

21. yüzyıl eşiğinde işlenen bir insanlık suçuyla baş başayız. Sanatçısını yakan bu gözüdönmüşlük; demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olan ülkemizi, derinden yaralamıştır. Cumhuriyetimizin temellerinin atıldığı **Sıvas**'a, cinayeti işleyenler kara bir leke sürmüşlerdir. Bu katliamı lânetliyoruz.

Asım Bezirci gibi bir yazarı, bir eleştirmeni insanlık tarihi bir daha zor yetiştirir. Şiirimizin iki has ozanı **Metin Altıok**'la **Behçet Aysan**'ın yerleri nasıl doldurulur? **Uğur Kaynar**'ın özgeçmişine utanmadan 'yakılarak öldürüldü' diye nasıl yazacağız? **Nesimi Çimen**, **Hasret Gültekin**, **Muhlis Akarsu** ve daha nicesi bin yılda bir, bir topluma zor gelirler. Ölenlere saygılar, yaralılarımıza şifalar diliyoruz.

Sanatçılarıyla soluklanan toplumlar adına acımız büyüktür.

Dergimizin bu sayısının **'Atardamar'** bölümünün gündemini değiştirdik. Sayfalarımızı **Bezirci**, **Altıok**, **Aysan** ve **Kaynar**'dan arda kalanlara açıyoruz. Sayfalarımıza katkıdan dolayı, eleştirmen **Mehmet Yaşar Bilen**'e, araştırmacı ağabeyimiz **Arslan Pulathaneli**'ye, şair akadaşımız **M. Mahzun Doğan**'a teşekkür ederiz. Türkçemizin büyük ustası, şair **Nâzım Hikmet**, yıllar öncesinden şöyle sesleniyordu: **Ben yanmasam / sen yanmasan / biz yanmasak / nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa**

Kıyı

"şu moraran şafak"

(sıvas'ta öldürülenler anısına)

ASIM BEZİRCİ

Ülkemizde nesnel-bilimsel eleştirinin öncüsü. Eleştirmen, edebiyat araştırmacısı. 'Hayatın gerçeğindenin, edebiyatın gerçeğinden ayrı düşünülemeyeceğini savunan yürekli bir kalem' 70. kitabını bu yıl yayımlayarak, 66 yıllık ömrünün her yılına birden fazla kitap sığdıran bir edebiyat adamı. Binlerce insanın evinde, yüzlerce kütüphanede, pek çok kitabı bulunan Bezirci, kendi alanında toplulumumuzun bir büyük öğretmeniydi.

Ardından bıraktığı tüm yapıtlarının adları ilk kez toplu bir biçimde dergimizde yer alıyor. Bu konuda duyarlığı için eleştirmen M. Yaşar Bilen'e içten teşekkür ederiz. Bezirci; dostu, arkadaşı, öğrencisi Bilen'e yıllar boyu mektuplar yazdı. Bu sayımızda bu mektuplardan birine yer veriyoruz. Ayrıca Dönemeç dergisinin şubat 1981 tarihli 43. sayısıyla, Sanat ve Toplum'un ocak / şubat / mart 1979 tarihli 4. sayısı ve Şükran Kurdakul'un Şairler ve Yazarlar sözlüğü ondan kalanları aktarmada en büyük kaynağımız oldu.

İnsanlık suçu işleyen canilerce katledilen edebiyatımızın öğretmeni Bezirci'nin anısına saygılar sunuyoruz.

Asım Bezirci

Eleştirmen (1927-). Erzincan'da doğdu. Ortaöğretimini Erzurum Lisesi'nde (1945), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde (1950) tamamladı. İstanbul'da özel bir şirkette çalıştı. İsteğiyle emekliye ayrıldı. *İlkin Gerçek gazetesinde (1950) fıkra, araştırma yazıları ile çeviriler yayımlayan Asım Bezirci, D.P.'nin baskı politikasının hışmına uğrayarak hakkında sekize yakın kovuşturma açıldı; aylarca tutuklu kaldı. Suçlanan yazı ve eylemlerinin hepsinden beraat etti. *1955'den sonra kendisini edebiyata, eleştiri yazılarına verdi. -1959'a kadar önce Fikri Arıel, sonra Halis Acarı takma adıyla- Yeni Ufuklar, Pazar Postası, Yelken, Dost, Ataç, Yeni Dergi, (kuruculararından olduğu) Dönem, Papirüs, May, Halkın Dostları, Gelecek, Soyut, Güney A, Militan, Sanat Emeği, Politika dergi ve gazetelerinde eski ve yeni edebiyatımızın temel sorunlarına ilişkin araştırma, değerlendirme yazıları yayımladı. Bilimsel bir temel üzerinde incelediği edebiyat olay ve sorunlarının karşısında nesnel eleştirme yöntemleri uyguladı. Bu yöntemlerin öncülüğünü ve kuramcılığını yaptı. 1963'te Otağ, 1968'de Yeni Dergi'nin soruşturmalarında "Yaşayan eleştirmenlerin en beğenileni" seçildi. *Tevfik Fikret'in tüm şiirlerini yetkin biçimde günümüz Türkçesini çevirdi.

Asım Bezirci

Kaynaklar:
Hüseyin Cöntürk (Yeditepe, 28.2. 1962 - 31.3. 1962), Muzaffer Uyguner (Türk Dili, Şubat 1964), Muzaffer Uyguner (Varlık, 1.7.1966, 1.8.1967, 15.8. 1968), Mehmet Seyda (Edebiyat Dostları, 1970), Mehmet Bayrak (Politika, 23 Ocak 1976), Seyit Nezir (Vatan, 2 Ağustos 1977), Hasan İzzettin Dinomo (Yeni Ortam, 1.10.1975, 5.8. 1975, Cumhuriyet, 16.6.1976, Vatan, 26.4.1977, 18.10.1977), (Sanat ve Toplum, Ocak - Mart 1979), Eleştiri, 1 Mart 1980), (Dönemeç, Şubat 1981) dergilerinde yayımlanan "özel bölüm"ler.

Asım Bezirci'nin eleştirmen Mehmet Yaşar Bilen'e 17 Mart 1989 günü yazdığı mektuptan bir bölüm

Canım kardeşim,

12 Ocak tarihli mektubu almış, sana bir türlü cevap yazma fırsatını bulamamıştım. Dün de ikinci mektubunu aldım. Doğrusu, utandım. Umarım, beni bağışlarsın. Çünkü şu birkaç aydır, yoğun çalışmalar içindeyim. Hep istememe, düşünmeme karşın, sana bir şey yazamadım. Üzgünüm.

İkinci mektubun da gelince, her şeyi yüzüstü bıraktım, daktilonun başına oturdum.

Kıyı dergisinde de yazmamı istiyorsun. Bunu ben de istiyorum, ama bir türlü kendimi toparlıyamıyorum. Sağdan soldan durmadan siparişler geliyor. Ekmek paramı tamamlamak için onları karşılamak zorunda kalıyorum. Yine de soluk alabildiğim bir sırada Kıyı'ya yazacağım. -Hem şimdiye değin senin hiçbir isteğini geri çevirmedim, Kıyı'da yazmayı neden savsaklayayım?

(....)

Cengiz Ertem kardeşin çıkaracağı dergiye yazmak isterim. Ancak şimdi çok doluyum. Zaman bulunca yazarım.

Özlem ve sevgiyle gözlerinden öper, inci gibi yazınla süslediğin mektuplarını dörtgözle beklediğimi bildiririm.

Asım Bezirci

Asım Bezirci'nin kitapları

eserleri

- **Çok kapılı Oda,** Istanbul, 1961, Ataç Kitabevi. / İstanbul, 1982, Yazko Yayınları. / İstanbul, 1988, Çağdaş Yayınları.

- **Edip Cansever** (Hüseyin Cöntürk'ün **Turgut Uyar** incelemesiyle birlikte). İstanbul, 1961, De Yayınevi.

- **Günlerin Götürdüğü Getirdiği** (Hüseyin Cöntürk'le), İstanbul, 1962, Ataç Kitabevi.

- **Bilimden Yana**, İstanbul, 1963, Oluş Yayınları. / **Bilimden Yana, Sosyalizme Doğru** içinde, İstanbul, 1976, Cem Yayınevi. / İstanbul, 1988, Yön Yayıncılık.

- **Abdülhak Hâmit'in Tarık Yahut Endülüs Fethi**, Istanbul, 1966, Oluş yayınları.

- **Okudukça**, İstanbul, 1967, İzlem Yayınları.

- **Orhan Veli**, İstanbul, 1967, Eti Yayınevi. / İstanbul, 1972, Oluş Yayınevi. / Istanbul, 1976, Cem Yayınevi. / İstanbul, 1979, 1982, Gözlem Yayınları. / İstanbul, 1983, Bilpa yayınları. / İstanbul, 1985, Can Yayınları. / İstanbul, 1991, Altın Kitapları Yayınevi.

- **Ahmet Haşim**, İstanbul, 1967, Kitaş Yayınları. / İstanbul, 1972, Oluş yayınları. / İstanbul, 1979, Gözlem Yayınları. / İstanbul, 1983, Bilpa yayınları. / İstanbul, 1985, İnkılap Kitapevi.

- **Nurullah Ataç**, İstanbul, 1968, Akşam Kitap Kulübü. / İstanbul, 1983, Varlık Yayınları.

- **On Şair, On Şiir**, İstanbul, 1971, May Yayınları.

- **Metin Eloğlu**, İstanbul,1971, Güney yayınları.

- **Seçme Romanlar** (Refika Taner'le), İstanbul, 1973, Hür Yayınevi. / İstanbul, 1980, Yeni Dünya Yayınları. / İstanbul, 1983, Varlık Yayınları. / İstanbul, 1990, Kaya Yayınları.

- **Sabahattin Ali,** İstanbul, 1974, Oluş yayınevi. / İstanbul, 1979, Gözlem yayınları. / İstanbul, 1987, Amaç Yayınları. / İstanbul, 1992, Çınar yayınları.

- **İkinci Yeni Olayı**, İstanbul, 1974, Tel Yayınları. / İstanbul, 1986, Su Yayınevi. / İstanbul, 1987, Gözlem Yayınları.

- **Nâzım Hikmet ve Seçme Şiirleri**, İstanbul, 1975, A Yayınları. / **Nâzım Hikmet** adıyla, İstanbul, 1989, Amaç Yayıncılık. / İstanbul, 1992, Çınar Yayınları.

- **Bilimden Yana, Sosyalizme Doğru**, İstanbul. 1976, Cem Yayınevi.

- **Orhan Kemal** (Hikmet Altınkaynak'la), İstanbul, 1977, Cem Yayınevi. / (Hikmet Altınkaynak'tan ayrı), İstanbul, 1984, Tekin Yayınevi.

- **Halk, Sosyalizm, Kültür ve Edebiyat**, İstanbul, 1979, Sanat Emeği Yayınları./ **Halk ve Sosyalizm İçin Kültür ve Edebiyat** adıyla, İstanbul, 1992, Yön Yayıncılık.

- **1950 Sonrasında Hikâyecilerimiz**, İstanbul, 1980, Abece Yayınları.

- **Seçme Hikâyeler** (Refika Taner'le), İstanbul, 1981, Gözlem yayınları. / İstanbul, 1983, Bilpa yayınları. / İstanbul, 1990, Kaya Yayınları.

- **Abdülhak Hâmit**, İstanbul, Gözlem Yayınları. / İstanbul, 1983, Bilpa Yayınları. / İstanbul, 1991, Altın Ki-taplar Yayınevi.

- **Pir Sultan,** İstanbul, 1986, 1992, Say Kitap pazarlama.

- **Halkımızın Diliyle Barış**, İstanbul, 1986, Su Yayınevi. / İstanbul, 1987, Gözlem Yayınları.

- **Şairlerimizin Diliyle Barış**, İstanbul, 1987, Cem Yayınevi.

- **İnceleme ve Şiirlerle Türk - Yunan Dostluk ve Barışı**, İstanbul, 1987, Milliyet Yayınları. / **Dost Türk - Yunan Şairlerinin Diliyle Barış**, adıyla, İstanbul, 1992, E Yayınları.

- **Sosyalizme Doğru (Bilimden Yana Sosyalizme Doğru içinde),** İstanbul, 1976, Cem Yayınevi. / Ayrı basım, İstanbul, 1989, Yön Yayıncılık.

- **Rıfat Ilgaz**, İstanbul, 1988, Boyut Yayınları. / İstanbul, 1989, 1992, Çınar Yayınları.

- **Deyimlerimizin Sözlüğü**, İstanbul, 1990, Gendaş Yayınları.

- **Oktay Akbal**, Istanbul, 1991, Altın Kitaplar Yayınevi.

- **Türk Halk Şiiri** (Çıkacak)

- **Nezihe Meriç** (çıkacak)

çeviriler

- **Felâket Yatağı**, Erskine Caldwell, (Hasan Lütfü Akkuş'la), İstanbul, 1954, Ekicigil Yayınları. / **Belalı Yer** adıyla, Ankara, 1958, Dost Yayınevi. / İstanbul, 1981, 1984, Oda Yayınları. / İstanbul, 1990, Gendaş Yayınları.

- **Üç Hikaye Gustave Flaubert**, İstanbul, 1955, Ekicigil Yayınları. / İstanbul

- **Varoluşçuluk**, Jean-paul Sartre, İstanbul, 1960, 1961, Ataç Kitabevi./ İstanbul, 1964, Dönem Yayınları. /

İstanbul, 1980, 1981, 1982, 1983, Yazko Yayınları. / İstanbul, 1985, 1989, 1990, Say Yayınları.

- **Seçme Şiirler**, Paul Eluard, (A. Kadir'le), İstanbul, 1961. / İstanbul, 1968, Akşam Kitap Kulübü. / İstanbul, 1983, Yazko Yayınları. / İstanbul, 1992, Yön Yayıncılık.

- **Sosyalizmin Işığında Bilim ve Din**, Cachin, İstanbul, 1962, 1965, Sosyal Yayınlar.

- **Sosyalist Gözle Sanat ve Toplum**, Jean Freville-Georgi Plehanov, İstanbul, 1963, İzlem Yayınları. / İstanbul, 1968, 1974, May Yayınları. / **Sosyalist Açıdan Toplum, Sanat ve Eleştiri** adıyla, İstanbul, 1991, Yön Yayıncılık.

- **Pyrrhus ile Cineas, Denemeler**, Simone de Beauvoir, İstanbul, 1963, De Yayınevi. / İstanbul, 1976, 1982, 1989, Payel Yayınevi.

- **Edebiyat Üstüne**, Alain, İstanbul, 1965, Dönem Yayınları. / **Edebiyat Üzerine Söyleşiler** adıyla, İstanbul, 1981, Yazko Yayınları. / **Edebiyat Üstüne Söyleşiler** adıyla, 1985, Say Yayınları.

- **Diderot**, Andre Cresson, İstanbul, 1965, Oluş Yayınları. / İstanbul, 1984, De Yayınevi.

- **Dünyada Sendikacılık**, Georges Lefrano, İstanbul, 1966, Varlık Yayınları.

- **Sosyalizmin Felsefesi**, René Maublanc, İstanbul, 1966, 1974, Oluş Yayınları.

- **Seçmeler**- Jean Jaures, İstanbul, 1966, Ararat Yayınevi. / **Demokrasi, Barış, Sosyalizm** adıyla, İstanbul, 1991, E Yayınları.

- **Özgürlük Sorunları**, René Maublanc, (Vedat Günyol'la), İstanbul, 1968, Çan Yayınları.

- **Halkın Ekmeği**, Bertolt Brecht, (A. Kadir'le), İstanbul, 1972, 1974, 1978. / İstanbul, 1980, 1982, Yazko Yayınları. / İstanbul, 1985, 1989, 1991, Say Yayınları.

- **Yeni Roman**, Alain Robbe-Grillet, İstanbul, 1981, Yazko Yayınları. / İstanbul, 1989, Ara Yayıncılık.

- **Edebiyat Bahçesinde**, çeşitli yazarlardan, İstanbul, 1992, Damar Yayınları.

- **Sosyalizm ve Edebiyat**, Anotoli Lunaçarski, İstanbul 1993.

derlemeler

- **Dünden Bugüne Türk Şiiri**, Antoloji, İstanbul, 1968, May Yayınları.

- **İlhami Bekir, Şiirler**, İstanbul, 1971, May Yayınları.

- Sabahattin Ali, **Bütün Şiirleri (Bütün Eserleri: 3. Değirmen, Dağlar ve Rüzgâr, Yayımlanmamış Şiirleriyle)**, Ankara, 1973, Bilgi Yayınevi.

- Orhan Veli, **Bütün Eserleri: II. Bütün Şiirleri**, Ankara, 1975, 1981, Bilgi yayınevi. / **Bütün Şiirleri** adıyla, İstanbul, 1982, 1983, 1984, Can Yayınları.

- Nâzım Hikmet, **Bütün Eserleri I. Şiirler 1**, Şerif Hulûsi ile, İstanbul, 1975, Cem Yayınevi. / **Tüm Eserleri I. Şiirler 1** adıyla, İstanbul, 1976, 1977, 1980, Cem Yayınevi.

- Nâzım Hikmet, **Bütün Eserleri II Şiirler 2**, Şerif Hulûsi ile, İstanbul, 1975, Cem Yayınevi. / **Tüm Eserleri II. Şiirler 2** adıyla, İstanbul, 1976, 1978, Cem Yayınevi.

- Nâzım Hikmet, **Tüm Eserleri III Şiirler 3**, İstanbul, 1976, 1978, 1980, Cem Yayınevi.

- Nâzım Hikmet, **Tüm Eserleri IV Şiirler 4**, İstanbul, 1976, 1978, Cem Yayınevi.

- Nâzım Hikmet, **Tüm Eserleri V Şiirler 5**, İstanbul, 1976, 1978, Cem Yayınevi.

- Nâzım Hikmet, **Tüm Eserleri VI Şiirler 6**, İstanbul, 1978, Cem Yayınevi.

- Nâzım Hikmet, **Güzel Günler Göreceğiz, Şiirler**, İstanbul, 1978, Cem Yayınevi.

- Nâzım Hikmet, **Yel Üfürdü, Su Götürdü, Yazılar**, İstanbul, 1977, 1978, Cem Yayınevi.

- Nâzım Hikmet, **Güneşin Sofrasında Söylenen Türküler**, İstanbul, 1979, Sanat Emeği Yayınları.

- Nâzım Hikmet, **Tüm Eserleri VII, Şiirler 7**, İstanbul, 1979, Cem Yayınevi.

- Nâzım Hikmet, **Tüm Eserleri VIII, Şiirler 8**, İstanbul, 1980, Cem Yayınevi.

- Orhan Veli, **Bütün Çeviri Şiirleri**, İstanbul, 1982, Can Yayınları. / **Çeviri Şiirler**, İstanbul, 1984, Can Yayınları.

- Orhan Veli, **Bütün Yazıları I, Sanat ve Edebiyat Dünyamız**, İstanbul, 1982, Can Yayınları.

- Orhan Veli, **Bütün Yazıları II, Bindiğimiz Dal**, İstanbul, 1982, Can Yayınları.

- Cahit Sıtkı Tarancı, **Bütün Şiirleri**, İstanbul, 1983, 1987, 1988, 1990, 1991, Can Yayınları.

- Ahmet Haşim, **Bütün Şiirleri** (Bugünkü dile çeviriler, sözlükler ve notlarla, İstanbul, 1983, 1985, Can Yayınları.

- Tevfik Fikret, **Bütün Şiirleri I, Geçmişten Gelen** (Bugünkü dile çeviriler, sözlükler ve notlarla), İstanbul, 1984, Can Yayınları.

- Tevfik Fikret, **Bütün Şiirleri II, Rübâb-ı Şikeste** (Bugünkü dile çeviriler, sözlükler ve notlarla), İstanbul, 1984, Can Yayınları.

- Tevfik Fikret, **Bütün Şiirleri III, Halûk'un Defteri, Şermin, Son Şiirler**, (Bugünkü dile çeviriler, sözlükler ve notlarla), İstanbul, 1984, Can Yayınları.

- Deyimlerimizin Sözlüğü, Gendaş A.Ş. Yayınları, 1990.

- Oktay Akbal, Altın Kitapları, 1991.

METİN ALTIOK

Cemal Süreya'nın deyişiyle 'ipek dokuma ustası' kendinin avcısı bir gezgin, bir yerleşik yabancı. Şiirimizin, 70'li yıllardan bu yana sessiz akan kendi yatağında demlenen lirik bir şairiydi Altıok. Pırıl pırıl dizeleriyle şiirde yepyeni bir tat, duygu, düşünce ve duyarlıkta bir ufuktu Altıok. Halkına şair olarak, yazar olarak, öğret-

Metin Altıok

GEZGİN

METİN ALTIOK

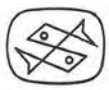

men olarak büyük hizmetleri bulunan bir sanat adamı. Ve inanılmaz bir caniliğin kurbanı. Yaşasaydı Kıyı'mızdaki şiirine yeni şiirler eklenecekti. Özgeçmişini Aydınlık gazetesinden veriyoruz:

14 Mart 1941'de İzmir Bergama'da doğdu. Ortaöğrenimini Karşıyaka Lisesi'nde, yüksek öğrenimini Ankara Üniversitesi DTCF Felsefe Bölümü'nde yaptı. 1966 yılında Füsun Akatlı ile evlendi. 1968'de Zeynep adını verdikleri bir kızları oldu. Aynı zamanda ressam olan Altıok ilk sergisini 1967 yılında Fransız Kültür Derneği'nde açtı. Daha sonra yine Fransız Kültür Derneği'nde, Ankara Sinematek salonunda ve Güzel Sanatlar Galerisi'nde sergiler açtı. Füsun Akatlı ile 1979'da ayrıldılar. Aynı yıl ikinci eşi Nebahat ile evlendi.

Dost, Soyut, Türk Dili, Köken, Oluşum, Sesimiz, Cumhuriyet, Türkiye Yazıları dergi ve gazetelerinde yayımladığı şiirlerle kuşağının verimli şairlerinden biri olarak tanınan Altıok, 1975 ile 78 arasında Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü yayın bölümünde şef olarak çalıştı. 1979 Kasım'ında Bingöl Lisesi'ne felsefe öğretmeni olarak atandı. 1986 yılına kadar burada görev yaptı. 1986 Nisan ile 1987 Ekim arası Bingöl Genç Lisesi'nde çalıştı. 87'de Konya Karaman İmam Hatip Lisesi'ne sürgün edildi. 1990 yılında bu liseden emekli oldu.

1991 Cemal Süreya Şiir Ödülü'nü alan Altıok, 1980 yılında da Ö.F. Toprak Şiir Ödülü'nü Ahmet Telli ile birlikte paylaşmıştı. Öz, biçim ve duyarlığıyla yazdığı başarılı şiirleriyle kısa zamanda değerini kabul ettirdi. Şiir kitaplarının bazıları; **"Gezgin"** (1976), **"Yerleşik Yabancı"** (1978), **"Kendinin Avcısı"** (1979), **"küçük Tragedyalar"** (1981), **"İpek ve Kılabtan"**(1987), **"Gerçeğin Öteyakası"** (1990), **"Süveyda"**(1991), **"Dörtlükler ve Desenler"**, **"Şiirin İlk Atlası"** - Düzyazı - (1992).

şiirlerinden örnekler

KENDİNİN AVCISI
Ne dedim, ne yaptım,
Nasıl davrandım?
Düştüm peşime izledim.
Sanki ben ve bendim
Önümsıra, ardımsıra
Dehlizinde kendimin.

O mu öndeydi, ben mi?
O dediğime bakmayın
Ayırt etmek içindi.
Av mıydım, avcı mıydım?
Tuhaf ama ben ve ben
Hem kaçtım, hem kovaladım.

Hangisiydim acaba?
Önümsıra kaçan mı,
Kovalayan mı ardımda?
İki kadınla,
İki çocuk arasında
Koştum iki ayrı acıya.
Çekip tetiği sonunda
Kendimi vurdum.
Ne av artık, ne avcı.
O yok, ben yokum.
Sadece küf kokusu,
Dehlimizde kayboldum.
(Kendinin Avcısı)

BENİM ELLERİMLE
Beim ellerimle
Uykusuz kanırtarak,
Geceden söktüğüm
Şu morarmış şafak;

Armağan olsun sana,
Onu boynuna tak.
Kötüye, kötülüğe
Bir muska olarak.

Çünkü ödedim diyetini,
Hem yakın, hem uzak
Ben bütün ömürlerin,
Gurbetle kaynaşarak.
(Alaturka Şiirler)

SONDEYİŞ
Dolaştım yıllardır şurda burda,
Ucuz otellerde kaldım.

İğne iplik taşıdım yanımda,
Bir düzen tutturamadım.

Kadınlar da oldu elbet yaşamımda,
Biri hariç hepsini bağışladım.

Sınadım kendimi karşılıklı acıyla,
Ben hep ölüme ve aşka inandım.

Bir şey var dokunur bana;
Yüzüme uymayan iğreti adım.
(Küçük Tragedyalar)

YERLEŞİK YABANCI
Kiminin dikenleri vardır,
Katlanamaz üstüne
Hep dikine durur
Delmemek için gövdesini.

Kiminin yoktur bir tek kemiği,
Doğrulamaz ayaklarının üstünde.
Ona göre varsa yoksa kendisi,
Dürülüdür ütülü bir mendil gibi.

Ben eğilmem gündüz ama,
Geceleri kanatırım kendimi.

Ben bir söz söylediğim zaman,
Kendine küçük bir pıtrak edinir.

Çok sürmez anlar başına geleceği,
Çarşılarda, pazarda ondan selâm kesilir.

Ben birini sevdiğim zaman,
Göğünü durmadan genişletir.
Ama herkes rahattır kozasının içinde,
O sevgi artık kimsesizdir.

Ölsem ayıptır, sussam tehlikeli;
Çok sevmeli öyleyse, çok söylemeli.
(Yerleşik Yabancı)

KUŞLU GAZEL
Koyup zarfın içine, üstünü acıyla pulladım
Sana bir sevinçlik menevişli kuş yolladım

Son kuşlarımdı bunlar, dedim telef olmasın
Geçti artık göğsümde kuş barınmaz anladım

Esti rüzgâr bozuk bozuk, örselendi yüreğim
Eksik gedik nem varsa ezberden tamamladım

Bende sönen şavkıması sürsün diye yaşamın
Bu kuşları senin için gözlerimde sakladım

Kim sürmüş altıok metin dünyanın sefasını
Kirletilmiş bir zamanı yürürken adım adım
(Süveyda)

AMAÇSIZ BİR GEZGİN
Çıplak bir at, uzak, dizginsiz
O kuytu ve sıcak ev uzak
Uzak göğüme, denizlerime.
Haydut bir gecedir bağlayan ellerimden,
Beni bu atın yelelerine.

Bir yenilginin geniş, barbar göğünde
başımı usulca önüme eğdiğim,
Atımı ürküten herşeydin.
Ne iyiydin,
Kemikli sırtıma paltom gibiydin.
Böyle garip bencileyin,
Böyle yayan yapıldak,
Yani amaçsız bir gezgin.
Geldiğim şu dağlar boyuydu,
Yüzünüz kadar ırak gittiğim.
(Gezgin)

KANADI KIRIK BİR AKŞAM
Gün bitti lâmbayı hazırla;
Işık kalmadı girecek odamıza.
Çek perdeleri sevdiceğim;
Kanadı kırık bir akşam
Zonkluyor durmadan dışarda.

Sen bugünden yarına
Birazcık umut sakla.

Yarın farklıdır bugünden,
Adı değişir hiç olmazsa
Kara bir suyu
Geçiyoruz şimdilerde
Basarak yosunlu taşlara.

Sen bugünden yarına
Birazcık umut sakla.

Gün bitti sevdiceğim;
Geriye kalan posa.
Bu serin güz akşamında
Geç otur karşıma sessizce,
Devam et ördüğün hırkaya.
(İpek ve Kılaptan)

BEHÇET AYSAN

Şiirimizin özgün bir temsilcisi "Kırık, duygulu bir ses tonu"na sahip "Kısa, kesik dizelerle örülü şiirinin bütününü kapsayan ritm ve uyum ögeleriyle" yazınımıza yeni bir ses olan şair. **Sesler ve Küller**, **Karşı Gece**, **Deniz Feneri** ve **Eylül** adlı kitapları, **Yaşar Nabi Nayır**, **Abdi İpekçi**, **Ceyhun Atuf Kansu** şiir ödülleri bulunan **Behçet Aysan**, İnsanlık düşmanı katillerce öldürülmeseydi, yazınımıza özgün dizeler kazandıracak, hastalarına bir tabip olarak şifa dağıtacaktı.

Behçet Aysan

Behçet Aysan,

Şair (1949) -). Ankara'da doğdu. Ortaöğrenimini Kuleli Askeri Lisesi'nde tamamladı (1967). Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde okurken Ceza Yasası'nın 141. maddesine aykırı eylemde bulunduğu savı ile tutuklandı (1972). Dava sonucu beraat etti. Cezaevinden çıkınca uzun süre işsiz kaldı. Sonra Türk Haberler Ajansı ile Yankı dergisinde gece sekreterliği, bir sendikada uzmanlık yaptı. Yeniden Tıp öğrenimine başladı ve bitirdi (1979 - 84). Doktor olarak çalışıyor. İlk şiirleriyle Türk Dili, Yusufçuk, Tan, Yazın, Yarın dergilerinde (1979 - 82) görünen Aysan, bu dönem ürünlerinde kendini bulan bir şair kimliği kazandı. Özgün tamlamaları, işlediği temalara egemenliği ile dikkati çekti. 1983'ten sonra özellikle Düşün, Sanat Rehberi, Broy, Gösteri dergilerinde yazdı. Güncel olan da kalıcı öğeleri bularak değişik yapılarda vermesini bildi. Eylül adlı basıma hazır kitabında topladığı şiirlerle 1986 Ceyhun Atuf Kansu ödülünü kazandı.

Şiir Kitapları: Karşı Gece (1983), Sesler ve Küller (1984 Yaşar Nabi Nayır Şiir Ödülü), Deniz Feneri (1986, Abdi İpekçi Barış ve Dostluk Ödülü), Eylül (1988).

Kaynaklar: Sennur Sezer (Gösteri, Mayıs 1986).

şiirlerinden örnekler

UNUTULMAYAN
durmadan taşırdım yanımda üç şeyi
iri çakıl tanelerini, çatlamış bir narı

bir öpüşün bıraktığı harlı lekeyi
ipekten
çalınmış
umutlarla taşırdım
ah sevgilim derdim, ölüm
ne kadar çoktu yaşadığımızda.

bize hep beyaz mendil
sallayan
ölüm ki,
iki kapısında
haki bir yalnızlık
dikilirdi

ve
hatırlatırdı
bize, güz kuşlarının
uçup gittiği denizleri.

bense, yulaf kokan
dağlı ellerinde
dolaşmak gibi kolaydır
sanırdım yaşamak ve sana kansız
bir gökyüzü
getirirdim
getirebilsem ah,
- avlusunda çocukların
korkmadan oynadığı-
lalelerle
donanmış simli bir gökyüzü.

bir öpüşün bıraktığı harlı lekeyi
çatlamış bir narı, unutmadım.
(Karşı Gece)

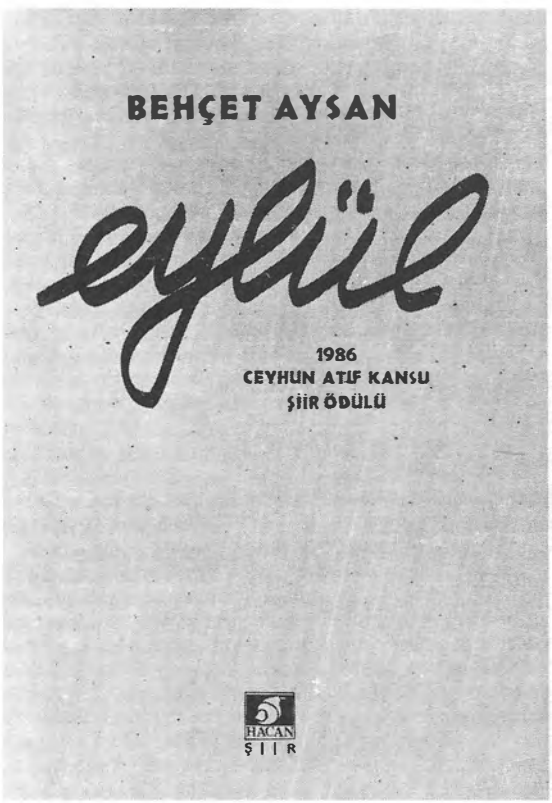

ATEŞ DERESİ

-ceyhun a. kansu'nun anısına-

ateş deresi iki tepenin arası
uzak kıyılarında şehrin, varoşlarında
kirli sarı dumanlar yükseliyor
bacalarından.

paslı
çinkolarla kaplı çatılarında
geçen yazdan kalmış uçurtma
kuyrukları.

yağmurlu bir öğle üzeri geçtim
çamurlu yollarından
bin dokuz yüz seksen birin şubatı.

on bin işsiz yaşıyor burda
yozgaltlı, erzurumlu, sivaslı
on bin dul, on bin yoksul ve aç.

ya çocuklar, dünyanın en güzel
çocukları
yırtık lastikler
ayaklarında
okula gidiyorlar, çantalarında
göçlerin tarihi ve yoksulluğun
coğrafyası
taşıdıkları.

tarihi değiştirecek olan çocuklar
dünyanın en güzel çocukları.
(Sesler ve Küller)

GÜNEŞ ÇALDI KAPIMI

çok yalnızdım ve güneş çaldı kapımı
sürgünden yeni dönmüştüm, makronissos
orda kurak ve ıssız bir yüreğim
vardı
(şimdi sizin yürekleriniz gibi)

onu da getirmiştim.

arkadaşlarım hariç
herkes beni terketmişti.

yaşamım uzun bir deniz yolculuğuna
dönmüştü

git git varılmayan
kıyısız bir deniz.

evet, herkes terketmişti
sevgili ve hüzünlü pire

eleni bile

ve güneş çaldı kapımı
kapımı çaldı güneş.

gerisini biliyorsunuz.
(Deniz Feneri)

DENİZE İNEN MERDİVEN

demiryolu boyunca yürürdüm
kara bir gökyüzü yanımsıra

yürürdü.

ve fabrikalara
işçi taşıyan ağır ve hantal
otobüsler

yaşadıklarım
da yürürdü.

karartma geceleri
aydınlık serçeleri
yürürdü

bir günebakan
acıdan dinamitler

kitli kapılar
sinmiş umutlar

güneşi ısıran sessizlik

ve cehennem
ve sevdam

hepsi yürürdü.

bir de bakardım
yol bitmiş.
(Eylül, s. 48)

UĞUR KAYNAR

1956 Sivas - Zara doğumlu. Şiirlerini az tanıdığımız, kitaplarını elden ele çoğaltamadığımız bir şair. Oysa ölümüyle birinci sayfalarında yer aldı nice günlük gazetelerin. Şair olmak, sanatın bayrağı olmaktı bir yerde. Yaşarken az tanıdıklarımız ölünce daha bir yer alıyorlar yüreğimizde...

Uğur Kaynar

Şair M. Mahzun Doğan, Cumhuriyet Kitap ekinin 83. sayısında (26 Eylül 1991) Uğur Kaynar üzerine şunları yazıyordu: "Edebiyatın can damarı dergilerde gözükmeden, okurun karşısına çıkmayı yeğleyen bir şair Uğur Kaynar, "Çiçekler Halaya Durdu" (1988) ve "Gizemya" (1990) adlı kitaplarından sonra, "Aşkınam"ı (1991) yayımladı.

"... Aşkınım" biraz Sait Faik avareliği, biraz Orhan Veli'nin sereserpe 'rahat' söyleyişiyle yüklü şiirlerden oluşuyor.

Yosun da kokuyorum anason da
keyfim yerine geliyor
Sağlığınıza çekiyorum gecenin bütün meşakkatini

(.....)

Sadece hüzün tanıkmış aşka
Şiir vakti
Sesi kırılgan kalemin

"Çiçekler Halaya Durdu"da, folklorik kültürün etkisinin yoğun olduğunu görürüz. "Mertlik", "delikanlılık" ve "Sevda" gibi kavramların yüceltildiği; "çağmak", "çatır ayaz", "ısırık" ve "allaş gülleş" gibi yöresel sözcük ve deyimlerin bolca kullanıldığı şiirlerdir bunlar. İmge coğrafyası da kırsal yaşantılardan oluşur. (...) "Gizemya"nın özellikle "kendimle konuşmalar" bölümünde kent dokusu iyice belirginleşir.

Siya-sa çarşı pazar
İnsan hayat - memat tezgâhta
Yok niyetine ömür törpüsü

* * *

Uğur Kaynar Refik Durbaş'ın belirttiği gibi (Sabah, 9 Temmuz 1993) yaşamı hakkında, ne kendi kitaplarında, ne edebiyata ilişkin sözlüklerde tek satır bilgi var. 1990'da çıkan bir şiirinde 33 yaşında olduğu söylendiğine göre 1957 doğumlu olsa gerek. Ankara'da yaşıyordu. Halit Ataseven'le "Elyazıları Yayıncılık" adında bir yayınevleri vardı. Bu yayınevi İlhami Bekir'den Gültekin Emre'ye on kadar şairin kendi el yazılarıyla şiir kitaplarını basmıştı.

şiirinden bir örnek

HATIRATIM ÇOĞALSIN
Uykulara çerçevesiz çivilendikçe gözlerim
Aklıma hep kötü şeyler geliyor rüyamda

Hani göz kayması gibi
ağırdan
siyahı azbeyaz fotoğraflar çekiliyor ya
sokaklarda
ucuz yollu
ve ailecek
ve resmiyet olsun diye
sırta hep aynı kambur
kolda hep aynı sevgili
sulusepken yüzlerdeki fırça izlerinden
azbiaz gülücük
bir de ben

Sahi sen ne dersin
kelli felli yakışıklı
topyekün pozvermeye gelmedik mi
sanki bu dünyaya
yoksa şipşak olsun diye mi yaşıyoruz sandın
elegüne
hele de bu güne karşı

Çekiyorum
çek-tim
Hatıratım çoğalsın.
(Gizemya) ●

hocam a. gaffar güney

● M. Türker ACAROĞLU

"Kıyı"nın 85. sayısında (Nisan '93, s. 4 - 5) değerli meslektaşım ve dostum Sami N. Özerdim'in "Anılarla: İnsan dediğin" başlıklı bir yazısı yayınlandı. daha çok Gaffar Güney'le ilgili bir anısını anlatıyor.

Asıl adı Abdülgaffar Güney olan rahmetli, 1930'lu yıllarda (galiba 1933-34 yılları arasında) yeni binasına taşınan Balıkesir Necatibey Erkek Öğretmen Okulunda (o zamanlar bu okulların orta bölümleri de vardı) bizim Türkçe öğretmenimizdi. O yıllarda Yaşar Nabi Nayır tarafından Ankara'da yayınlanmaya başlayan "Varlık" dergisinin ilk döneminde, Rusçadan çevirdiği öyküleri (A. Gaffar Güney) imzasını atar, herkes de onu öyle çağırırdı. Ancak, 1934 yılında çıkan Soyadı Yasasına göre, (Çıtarak) soyadını aldığını sanırım. Nitekim, o yıl Balıkesir'de doğan tek çocuğu (Bumin Gaffar Çıtarak) adını taşıyordu. Daha sonra bu çocuk, (Fikret Hakan) takma adıyla, ünlü bir sinema ve tiyatro oyuncusu oldu.

Uzunca boyu, esmer teni, dalgalı saçlarıyla epey yakışıklı bir delikanlı olan hocamızın tatlı ve yumuşak bir sesi vardı. Bize "Varlık"ta çıkan kendi çevirdiği Rus öykülerini okurdu. Bunların hiçbirinde "tercüme kokusu" yoktu. Sanki bunları kendisi yeniden yazıyordu. Bir Türk, bir tümceyi nasıl söyleyip yazarsa, o da çevirilerinde öyle yapıyordu. Bu özelliğini kendisi de biliyordu. Çok sonraları Bulgarca ve Fransızcadan yaptığım çevirilerde bu kuralı ben de uygulamaya çalıştım, ama o denli başarılı olduğum söylenemez.

Hocamız Kafkasyalıydı. Rusçayı orada okuyup öğrenmişti. Azerbaycan ya da Dağıstan Türklerinden olduğunu sanırım. Ancak, bir kez bile o ülkelerin adını bize anmadı, belki de anmak istemedi.

Öykülerini çevirip ilkin Türkiye'de tanıttığı Rus yazarları arasında İvan Alekseyeviç Bunin (1870-1953) de vardır. Devrim yıllarında Fransa'ya gidip Paris'e yerleşen (1920) Bunin uzun yıllar "vatansız" olarak yaşadı. 1933'te Rus yazarları arasında Nobel yazın ödülünü ilkin o almıştı. Ertesi gün hocamız derse girdiğinde bu haberi bize coşku ve sevinçle verdi. "Bakınız, dedi, ben onun değerini çok önceden anlamıştım. "Varlık"ta birkaç öyküsünü yayınladım. Bundan sonra küçük öyküler değil, büyük yapıtları dilimize kazandıracağım." Herhalde, vaat ettiği bu güzel şeyin gerçekleşmesine yaşam süresi yetmedi.

Bir gün hocamızın apandisit ameliyatı için Memleket Hastanesi'ne yattığını duyduk. Kısa bir süre sonra iyileşip derslerine yeniden başladı. Hastanede tanışıp sevdiği bir hemşireyle evlendi. İşte, Fikret Hakan'ın annesi o kadındır.

Gaffar Hoca artık Rusçadan yaptığı çevirilerle çok tanınmıştı. O yıl Atatürk'ün emriyle Ankara'da kuruluş hazırlıkları yapılan Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesinde oluşturulan Rus Dili ve Edebiyatı Bölümüne okutman (lecteur) olarak atandı. Balıkesir garında aileyi Ankara'ya uğurlamaya gittiğimizde çektiğim bir resimde, Gaffar Hoca, sayın eşi ve sevgili oğlu Bumin - kundaktayken- açıkça görülmektedir. Uzun yıllar sonra (galiba 1970'lerde) Bodrum'un bir plajında karşılaştığımız Fikret Hakan'a bu anımı aktardım. "O resmi bana armağan eder misiniz?" diye sordu. Bundan zevk duyacağımı söyledim. Bir kâğıda İstanbul'daki ev adresini yazıp verdi. İstanbul'a döner dönmez resmi postaladım. Ama o adrese gidip gitmediğini bugün bile hâlâ daha öğrenebilmiş değilim. (Keşke göndermeseydim de şimdi şuracıkta yayınlasaydım!)

Aradan uzun yıllar geçti. İlk ve ortaokul öğretmenliğiyle Anadolu'yu gezip dolaştım. Yedek subaylık yaptım. En sonunda, 1943 yılı başında kendimi Ankara'ya aldırdım. 1950'de Hükümetçe Paris'e kütüphanecilik, dokümantasyon ve bibliyografya (kaynakça) dalında uzmanlık öğrenimine ve stajına gönderildim. İşte, bu iki tarih arasındaki yıllardan birinde, bir gün Ankara garı meydanında üstü-başı yırtık-pırtık, ayakkapları eski ve delik, saçı-sakalı birbirine karışmış, korkunç görünüşlü bir "dilenci" yanıma yaklaşıp benden para istedi. Yüzüne dikkatle bakınca, bunun (Hocam A. Gaffar Güney) olduğunu dehşet ve acıyla gördüm. Bu, onu son görüşüm oldu. Keşke bu halini hiç görmez olaydım!

1950'den sonra D.P. iktidarı Sanayi Bakanı Samet Ağaoğlu'nun onu bir hastaneye yatırdığını, ama oradan da kaçtığını duydum. Ne zaman, nerede, nasıl öldüğünü, nereye gömüldüğünü bilmiyorum.

Ağaoğlu'nun onunla yakından ilgilenmesinden, acaba, Gaffar Güney'in de Azerbaycanlı olduğu sonucunu çıkarabilir miyiz? Bilmem. Gerçekten, Samet Ağaoğlu, 1909'da Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ bölgesinde doğmuştur. Bu yöre, Azerbaycan'ın güneyine rastladığına göre, acaba, Gaffar Güney de Yukarı ya da Dağlık Karabağ denilen o yörenin insanı mıdır? Bu da bilinmiyor.

Ağaoğlu 1953'te "Öğretmen Gafur" diye bir öyküler kitabı çıkarmış. Yurda yeni döndüğüm için, o telaş içinde kitabı alıp okuyamadım. Ama, dört yıl sonra, 20 Aralık 1957'de, çalışma arkadaşım rahmetli Fıtrat Ozan'ın komşusu ve dostu Phedon Ache de Meursault -annesi Rum, Babası Fransız olan bir Levanten- elinde Fransızca bir kitapla Derleme Müdürlüğü'nde beni yeniden ziyarete geldi. Kitabı bana armağan ettiğini söyledi. kapağına baktım: Samet Ağaoğlu'nun "Le Professeur Gafaur" (Öğretmen Gafur) adlı öyküler kitabının kendisince yapılan çevirisi. İstanbul'da sahibi bulunduğu "Editions Monde Turc" (Türk Dünyası Yayınları) tarafından yayımlanmış, son sayfaya da -tıpkı Fransa'da olduğu gibi- Derleme'ye teslim tarihini bastırmış: 20 Aralık 1957. (Necatigil'de bu tarih yanlış olarak 1958'dir.)

Çevirmen, öğretmen Gafur'un benim Gafur hocam olduğunu bilmiyordu. Bunu açıklayınca çok şaştı, ilgi gösterdi. Kitabı hâlâ saklarım, şimdi de yanıbaşımda.

Kitaba adını veren bu ilk öykünün Fransızcası 12 sayfa tutuyor. Daha öykünün başında, yazar, öğretmen Gafur'u şöyle betimler (Fransızcadan çeviriyorum): "Öğretmen Gafur'u, bundan on beş yıl önce Anakara'da tanımıştım. Kimisi memur, kimisi öğretmen ve profesör olan dostlar arasındaki toplantılarımızdan biriydi. Esmer, zayıf, ortanın üstünde boyluposlu bir adamdı. İri siyah gözlerinde, sadece heyecan ve telâş anındaki parıltılar dışında, her zaman, değişmez bir usanç okunuyordu."

Bu, benim Türkçe öğretmenim Gaffar Güney'den başkası olamaz. Yazar, belli ki onun öyküsünü yazmış, ama bu gerçeğin ta kendisi değil. Aslında, bir öykücüden tam gerçeği yazmasını da bekleyemeyiz.

Yazar, öğretmen Gafur'a : "Ne oldu?" diye soruyor. "İstifa ettim, İyice düşündüm, taşındım. Aç kalacağım, yoksul düşeceğim, ama, en azından onları bir daha görmeyeceğim."

"Niçin istifa ettin? diye soruyorum. sana ne yaptılar?"

"Gafur sözümü kesti:

"Ne yapmalarını bekliyordun? Fikirlerimi çalmayı denediler, hep bu kadının aracılığıyla..."

Öykü böylece sürüp gider...

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Hungaroloji (Macar Dil ve Edebiyatı) Bölümü öğrencisi olan aziz dostumuz Özerdim'in kendisini "onun arkadaşları arasında" saymasını, doğrusu, biraz garipsedim. Çünkü, hocam, 1915 doğumlu olan benden çok daha yaşlıydı. Özerdim ise, bilindiği üzere, 1918 doğumlu olup benden en az üç yaş daha gençtir! Biz Gaffar Güney'i bir dost ve arkadaş değil, ancak bir öğretmen ve eğitmen olarak sever ve sayardık.

Kitap olarak basılmış çevirileri şunlardır:

1- **Seçme Rus hikâyeleri.**- İst., Ülkü basımevi, 1940. 384 s., 125 Krş.

2- Çehov, Anton Pavloviç.- Teklif. (Predlojenie), bir perdelik komedi. Çev. Gaffar Güney.- İst., Maarif matbaası, 1940. 11+27 s., 25 Krş. (Devlet Konservatuarı yayınları: 2.-2. basım: Ankara, Milli Eğitim basımevi, 1958. 35 s., 50 Krş.

3- Çehov, A.P.- Vanya Dayı. (Dyadya Vanya), oyun. Çev. Gaffar Güney.- İst., Maarif matbaası, 1944. 90 s., 60 Krş (Rus klasikleri:6.)

4- Andreyev, Leonid.- Ömrümüzün günleri. (Dni naşey jizni), oyun. Çev. Gaffar Güney.- İst., Milli eğitim basımevi, 1948. 106 s., 75 Krş. (Devlet Konservatuarı yayınları: 47.)

Değerli hocama Tanrı'dan rahmet dilerim. Tek oğlu Fikret Hakan'dan da babası üzerine bize daha ayrıntılı ve gerçek bilgiler vermesini beklerim. ●

babek'ten mustafa suphi'ye destanlar
(etkilenmeler - esinlenmeler - akrabalıklar)

● Fahrettin DEMİR

Modern şiirimizin gelişim çizgisi içinde "destanlar" önemli bir yer tutuyor. Geniş soluklu konu ve duyarlıkların ya da destansı yaşantıların şiirle kotarılması eğilimi kimi şairlerimize daha cazip gelmiş ve onları bu yolda ürünler vermeye itmiştir, denebilir.

Konu, tema, zamansal boyutlanma ne olursa olsun şairlerimizi destansal anlatının cazibesi daima çekmiştir.

Nâzım'dan Seyyit Nezir'e, Dağlarca, Gültekin Akın'dan Tuğrul Keskin'e kimi şairlerimiz tarihsel, toplumsal olay, olgu ya da kişilikleri destan boyutu içerisinde işlemeye çalışmışlardır. Sadece kendi tarihsel ve toplumsal gelişmelerimizle de sınırlı değil bu ilgi. Kimi şairlerimiz dünyada gelişen olayları, tarihsel dönemeç noktalarını da destan boyutu içersinde şiirleştirmişlerdir.

Buna örnek olarak Nâzım'ın "Benerci Kendini Niçin Öldürdü?", Tekin Sönmez'in "Şili'nin ve Jara'nın Destanı", yine aynı konuyu değişik bir boyutta işleyen, Seyyit Nezir'in "Şili Duyarlığı" sayılabilir.

Kuşkusuz bu destanların tümünü bu yazının boyutları içerisinde ele almak olanaksız. Bu çalışma içersinde gerek konu, tarihsel dönem; gerekse şiirleştirme açısından birbirine yakın duran destanlar üzerinde duracağız. Ve bu daha çok tarihsel kişilikleri konu alan destanlar olacak.

Bunları şöyle sıralayabiliriz:

a. Şeyh Bedreddin Destanı	: Nâzım Hikmet
b. Mustafa Suphi Destanı	: Ataol Behramoğlu
c. Babek	: Tuğrul Keskin
d. Hacıbektaş Destanı	: Abdulkadir Paksoy
e. Bedreddin Üzerine Şiirler	: Hilmi Yavuz
f. M. Suphi Üzerine Şiirler	: Hilmi Yavuz

(Hilmi Yavuz'un "Bedreddin Üzerine Şiirler" ile "Mustafa Suphi Üzerine Şiirler"i her ne kadar "destan" nitelemesi içersinde değerlendirilemese de, aynı kişilikleri konu aldığı ve daha da önemlisi yoğun etkilenmelere kaynaklık ettiği için çalışmanın önemli bir öğesidir. Bir anlamda yazının amacı da budur. Çünkü, bu destanların gerek birbirleriyle gerekse Hilmi Yavuz'un olaya yaslanmaktan çok imgesel bir boyutta ele aldığı kişilikleri konu alan şiirleri arasındaki "akrabalıklar"ı irdeliyeceğiz.

Bu "akrabalık"lar değişik bakış açılarını, farklı boyutları içeriyor. Ses, imge, söyleyiş akrabalıklarının yanısıra, kişilikleri yüklenen misyon ve ortam açısından da benzerlikler taşımaktadır.

TARİHSEL ORTAM VE DESTANLAR

Ataol Behramoğlu, "Mustafa Suphi Destanı"nın birinci basımına yazdığı önsözde "bir sanat yapıtı, bu destan çılışmasında olduğu gibi, somut tarihsel bilgilere gerçeklere en büyük ölçüde dayanışmış da olsa, sonuçta onun başarısını sağlayacak olan şey, yarattığı bütünsel imgenin etkinliği, inandırıcılığıdır. Bu da, edinilen bilgilerin sağlamlığına, çeşitli sanatsal yöntemlerin kullanılış başarısına... bağlıdır" derken, bir anlamda yansıtılan dönemin ya da kişiliğin özümlenmesi ve -kurmaca da olsa- bir atmosfer içersine yerleştirilmesindeki başarıyı işaret ediyor. Kişiliğin ya da olgunun belirginleşebilmesi, şiirsellik boyutuna ulaşabilmesi, diğer ölçütlerin varlığının yanında, atmosferin başarılı çiziminden de geçiyor. Bu çizimin başarısı da, hiç yok ki, Behramoğlu'nun sözünü ettiği sanatsal yöntemlerin yetkinlikle kullanılmasına bağlıdır.

Bunun en yetkin örneğini Nazım'ın "Şeyh Bedreddin Destanı"nda görüyoruz. Dil, söyleyiş, sözcüklerin kullanımı dönemin tadını, kokusunu duyumsatacak niteliktedir.

Bedreddin'in "huruç" ettiği ortamı, Osmanlı ülkesinin kaosunu şöyle çizen Nâzım, destanın ilk şiirinde:

".....
Çelebi hünkâr idi amma
Al Osman ülkesinde esen
bir kısırlık çığlığı, bir ölüm türküsü rüzgâr idi.
Köylünün göz nuru zeamet
alın teri timar idi
Kırık testiler susuz
su başlarında bıyık buran sipahiler var idi.
.....
Velhasıl hünkâr idi, timar idi, rüzgâr idi,
ahüzar idi." (1)

Aynı ortam Hilmi Yavuz'un "Bedreddin Üzerine Şiirler"inde imgesel anlatımın olanca yoğunluğuyla "bedreddin" şiirlerinde can bulur:

"mübalağa akşam olur
güz, nefti dolaklarını kuşanır da gelir
yaprağın fetrete düştüğü zaman
.....
ne zaman diye sorma, ne zaman
yaprağın fetreti gülün kıyâmına
gülün kıyâmı ağacın isyanına
dönerse işte o zaman." (2)

Şiir bu atmosferi yakaladığında, ele aldığı kişiliğin ya da tarihsel ortamın can damarını yakalamış demektir. Gerisi şair, şairin ustalığına... Çünkü destansal anlatıların şiirsellik boyutunun, düzyazının didaktizmi içinde yitirilme tehlikesi şairin korkulu rüyasıdır. Şairin olayların akışına kapılacak şiiri yitirilmesi her an gündemdedir. Şiirselden uzak düşüldüğünde "hamasi" manzumeler derekesine düşülür ki, bu da yapılmaya çalışılan anlamsız kılar.

Nitekim bu çalışma içersinde söz konusu edeceğimiz kimi destanlarda bu duruma yer yer düşüldüğüne tanık oluyoruz.

Örneğin Abdulkadir Paksoy'un "Hacıbektaş Destanı"ndaki şu dizeler, onca güzel şiirin içinde çok küçük bir ayrıntıdır ama, şiirsele ulaşamamışlığı örnekler:

"Sözüm söylenmemiş değil
Bu yoldan geçilmemiş değil
Şerbetim içilmemiş değil
Bencileyin damlada bir tad bulasın."(3)

GELENEK - SES VE İMGE

T.S. Eliot "tarih şuuru, sadece geçmişin, geçmişliğini bilmek değil, fakat onun 'hal'de de var olduğunu anlamak demektir" diyor.

Söz konusu ettiğimiz destanlarda geçmişi solumanın yanında bugüne ilmekler atan, Eliot'un deyimiyle "hal"e uzanarak kendini hissettiren bir kaosunu verirken "aruz"a yaslanmanın yanında, düşünsel ve eylemsel bir ilmeklenmedir söz konusu olan.

Hasan İzzettin Dinamo "Bedreddin Üzerine Şiirler" için yazdığı bir değerlendirme yazısında "şair birkaç dize içerisinde Fetret Devri'nin insancıl ayaklanmacılarıyla birlikte doğunun bütün zulüm görmüş entellektüel ayaklanmacılarını anılarımızın, kültür düzeyimizin eşiğine getiriyor."(4) derken, bir geleneğin ak-

tarımından söz ediyor. Bedreddin'in sırtına giydiği, büyük fırtınalarla uğuldayan bu kaftan, düşünsel bir geleneğin imgesi olarak geçmişten geleceğe ilmekler atıyor:

"ve kuytu dağ koyaklarını
bir sürme gibi çekmiş gözlerine
hallaç-ı mansur
ya da şahabeddin-i suhreverdi

ve bedreddin, büyük fırtınalarla
uğuldayan kaftanı giydi."

Aynı şekilde Tuğrul Keskin de "Babek"de "zor olan, galiba geleneği alıp Mamak'ta yatan insana ulaştırmaktı" derken, Hilmi Yavuz'a nazire yapar gibi:

"sen ki bir tarikat libası gibi eğnine
giydin o korkunç batınîliği
kazıdın taşına ağacına ve her karış toprağına
uzun bir segâh gibi isyanı" dizeleriyle İsfehan şehrinin "Babek" hareketindeki yerini vurgulamaktadır.(5)

Bu gibi düşünsel ve eylemsel ilmeklenmelerin yanında ses, söyleyiş ve imge boyutunda da bir aktarılmadan söz etmek mümkün. "Bedreddin Üzerine Şiirler"de, söz konusu dönemin karmaşası, bilinmezliğiyle örtüşen bir gizemli hava sezilir. Bu gizem kimi zaman Osmanlıcanın aruzdan süzülen uyumuyla kendini ele verirken, kimi zaman da Hilmi Yavuz'un sözcüğe yüklediği bulanık çağrışım genişliğinde çıkar ortaya:

"ben ki, yazmalara ve bala
hükmedendim; ihaneti gül diye
resmedendim; denizin gönderine ölümü
çektirendim ben lala

bedreddin yaşıyor mu hâlâ?"

Ya da Tuğrul keskin'in İsfehan şehrini tanımlarken başvurduğu kişileştirme, hem ses ve imge hem de yorumsal boyutta bir göndermedir:

"hükmü mühür değil artık, hükmü aşktır
bir isyan türküsü gibi uzasın boyun
uzasın, bir yanından öte yanına Azerbaycan'ın
bir dağ katılsın sana ve celalleri tarihin"

Nâzım'da ise bir ses ve imge tufanıdır bedreddin'in serüveni. Bir ses çağlayanıdır, gürül gürül akar:

"Sıcaktı
Sıcak
Sapı kanlı, demiri kör bir bıçaktı
sıcak."

"Bahri Hazer"de azgın dalgaların üzerinde inip çıkan kayığın görkemli dansını sözcüklerle canlandırdığı gibi Bedreddin Destanı'nda da eyleme dayalı anlatısını ses, imge ve görüntünün çarpıcılığıyla belirginleştiriyor:

"boş bir balıkçı kayığı
bir kuş ölüsü gibi
suyun üstünde yüzüyor."

İznik Gölü'nde yüzen bu başıboş kayık "fetret"e düşmüş Osmanlı'dan başka nedir ki! Hele bir kuş ölüsüne benzetilmesi bir tükenmişliğin simgesi olarak girer şiire. bu boş kayık kaosların içinde dönenen Osmanlı'dır bir anlamda.

Bedreddin Destanı'nda çarpıcı görüntüler de önemli bir yer tutar. İnsanı irkilten, bir o kadar da dehşete düşüren, sarsalayan görüntülerdir bunlar. Bu görüntülerin ardındaki kıyıcılığı, görüntünün dehşetiyle gösterir Nâzım:

"Kırlarda çocuk başlarını
Kanlı gelincikler gibi koparıp
Çırılçıplak çığlıkları sürükleyip peşinde
beş tuğlu bir yangın geliyordu ufku sarıp."

Ya da:

"Satırı çaldı cellat
Çıplak boyunlar yarıldı nar gibi
Yeşil bir daldan düşen elmalar gibi
birbiri ardınca düştü başlar."

Bu görüntüler kimi yerde bir doğa görüntüsüyle özdeşleştirilerek, kimi yerde de salt eylemsel bir edimin ifadesi olarak sözü edilen kıyıcılığın boyutlarını sergiliyor.

"MECBUR İNSAN"

Destanların, dolayısıyle konu edindikleri kişi ya da kişiliklerin belirgin ortaklıklar yaşadıkları görülüyor. Bunlar, tarihsel olarak işlevleri belirlenmiş kişilikler olduğu için, hedeflerinin, özlemlerinin de çağa, topluma göre değişen ortak bir paydada buluştuğu görülüyor. "Babek"ten başlayarak, (tarihsel olarak en eskisi O'dur. M.S. 800'lü yıllar) kimi zulme başkaldırmış, kimi toplumsal depremin girdaplandığı dönemlerde ortaya çıkmış, toplumu gerek düşünsel, gerekse eylemsel olarak peşlerinden sürüklemişlerdir. Bedreddin, 'Fetret Devri"nin ürünü iken, Hacıbektaş, yine Anadolu'da Selçuklu'nun son günlerinin kargaşası içerisinde, çıkış, yöneliş ve arayışların simgesi olmuştur. Mustafa Suphi, apayrı bir ortamın, özde benzeşse de, farklı bir düşüncenin savunucusu olmasına rağmen, yüklendiği işlev yönünden öbürlerine benzemektedir.

Bu işlev, Yaşar Kemâl'in "İnce Memed"le ilgili bir konuşmasında dile getirdiği "mecbur insan" işleviyle örtüşmektedir.(6)

Sözü edilen destanlarda ya da bu destanların omurgasını oluşturan kişiler (Bedreddin, Babek, Hacıbektaş, Mustafa Suphi) bir anlamda "mecbur insan" kimliğiyle çıkıyorlar karşımıza.

Hilmi Yavuz, "börklüce mustafa" şiirinde sezdirir bunu:

"ölümü masmavi bir hamayıl
gibi boynunda taşıyıp
gözleriyle bir acıya kalebent
olmanın korkunç şiiri."

Ataol behramoğlu da Mustafa Suphi'yi, kendini bekleyen tehlikeler hatırlatıldığında, şöyle konuşturur:

"Durmak olmaz ki bir kez
Halk için çıktın mı yola
Demiri tavında dövmek gerek
Ucunda ölüm de olsa."

Bedreddin'in ağzından, "Heşt Behişt" sahibinin naklen şöyle aktardığını yazar Nâzım:

"Ben gayrı zuhur ve huruç edeceğim
Toprak adamları toprağı fethe gideceğiz.
Ve kuvveti ilmi, sırrı tevhidi gerçeklendirip
biz milletlerin ve mezheplerin kanunlarını
iptal edeceğiz."

"Babek"te Tuğrul Keskin ise Mutasım'ın zulmüne karşı "Hurremiler"in başkaldırısını bir okun yaydan fırlaması gibi dönülmez ve durdurulamaz olarak niteliyor:

"zamanın ve bozkırın kalbine boşalıyordu kan
bir çemene düşmüştü Bağdat'ın zulmü
bir ceren bakıyordu ölenlerin kanına
ve bir ok çıkmıştı yayından."

"AKRABALIKLAR"

Hilmi Yavuz, "her sevda, şiirini / başka türlü yazdırır" derken, her şair kişiliğin şiirine kendi damgasını vurduğu gibi "ustasına bir selam da gönderir" anlamını dışarıda bırakmıyor. "Mustafa Suphi Üzerine Şiirler"inin Bedreddin'le göbek bağını vurgularken Nâzım'ın "Bedreddin Destanı"na gönderme yapar:

"işte bu şiirin dokumasında
al yeşil dal dal bursa ipeklileri"

Hatırlanacağı gibi Nâzım'ın "Bedreddin Destanı da şu dizelerle başlar:

"Sedirde al yeşil, dal dal Bursa ipeklisi
duvarda mavi bir bahçe gibi Kütahyalı çiniler."

Ele aldığımız tüm destanlarda, değişik boyutlarda da olsa, bu tür akrabalıklara raslamak mümkün. İmge, ses, atmosfer, söyleyiş yönlerinden yoğun etkilenmelerin yaşandığı görülüyor. Hatta bu etkilenmeler Nâzım'dan başlayarak zincirleme diyebileceğimiz bir yol izliyor:

Örneğin,

"Mübalağa cenk olundu' (bedreddin Destanı, Nâzım.)

"mübalağa akşam olur" (Bedreddin Üzerine Şiirler, Hilmi Ya-

vuz.)

"vakur bir akşam indi Bazz'ın üzerine" (Babek, Tuğrul Keskin.)

Etkilenmelerin kaynağı çoğunlukla Nâzım ve Hilmi Yavuz oluyor. Ataol Behramoğlu'nun "Mustafa Suphi Destanı"na girişi dışında bu tür etkilenmelerden kendini sıyırdığı görülüyor. Söz konusu girişte, Karadeniz'in anlatıldığı bölüm, "bedreddin Destanı"ndaki İznik Gölü'nü çağrıştırıyor:

"Bu göl İznik gölüdür
Durgundur
Karanlıktır.
Derindir.
Bir kuyu suyu gibi
içindedir dağların." (Bedreddin Destanı)
"Karadeniz
Issız, karanlık
bir denizdir;
tasalı
kırgın
ve bir göl gibi
sıkışıp kaldığı
karaların
kıskacında
bunalmış gibidir." (Mustafa Suphi Destanı)(7)

Bundan sonraki alıntıları yorumsuz olarak şöyle sıralamak mümkün:

"ölüm uysal bir mesnevi gibi" (H. Yavuz, Mevlana Hayder)
"uzun bir sɛgah gibi isyanı" (Babek, T. Keskin)
"Buyur otur
şeyhim
samanyollarının ılık sedirine uzan
uzun, görklü ve sof
yüzünü bizden yana döndür
bize buğdayın ateşini
gözlerin timârını
ve hüznün varidatını anlat" (H. Yavuz, Bedreddin)
"gel şeyhim, gel pirim gel abdalım otur
otur başköşemize ve anlat
hışmını anlat dağların ve acıdan söz et"
(T. Keskin, Şeyh Cavidan)

Tuğrul Keskin'in "Babek"inde yer yer "Bedreddin Destanı"ndan esintiler de görülür:

"Yaklaşıyordu fermanlı bir ölüm kuşunun
kanatlarıyla" (Nâzım, B. D.)
"sabahtı, ölüm kuşu uçtu uçacaktı" (T. Keskin, Babek)
"Ve Serez çarşısı kapatmış elleriyle yüzünü."
(Nâzım, B. D.)
"ay saklanıyordu utancından" (T. Keskin, Babek)
"Birden
bire
Kayalardan döküldür
gökten yağar
yerden biter gibi
Bu toprağın verdiği son eser gibi
Bedreddin yiğitleri şehzade ordusunun karşısına
çıktılar."
(Nâzım, B. D.)
"yüzbin hücceti Babek'in, yüzbin gelincik o sabah
yüzbin başlı bir ceylan, aktılar kayalardan
kızıl börkleri ve kınalı elleri, yırtık mintanları
yüz bin sarıvari ve atlar, seksen bin yalınayaklıları
yüz bin Babek hücceti topyekün bir can gibi
önü kesilmez sular gibi söktüler kayalardan"
(T. Keskin, Babek)

Aynı kaynaklardan etkilenmeler Abdulkadir Parsoy'da da görülüyor. Hem Hilmi Yavuz'dan hem de Nâzım'dan etkiler taşıyor Paksoy.

Osmanlı'nın çöküşü Hilmi Yavuz'un "Mustafa Suphi Üzerine Şiirler"inde şöyle dile gelir:

"o gülüş istanbul'dur adı
orda güz üzredir tarih-i kadim" (H. Yavuz)
"Homeros'tan sonra
Önceydi Yunus'tan
Öyle bir çağa düşmüştü ki Anadolu
Ağu daha çok akıyordu sudan" (A. Paksoy)

Nâzım'ın "Bedreddin Destanı"na başlarken çizdiği ortamın bir parçası olan "su başlarında bıyık buran sipahiler var idi" dizelerine koşut olarak Paksoy da Osmanlı öncesi Anadolu'yu şöyle çiziyor:

"Ve çizmeli kamçılı beyler
Hiylede şerde
Binmede yoksulun tepesine
Birbirinden mahirdi." (A. Paksoy, Hacıbektaş Destanı)

Bir örnek de Kuvayı Milliye'den:

"Ve mavi gözleri çakmak çakmaktı
Yürüdü uçurumun başına kadar
eğildi, durdu." (nâzım, Kuvayı Milliye)(8)
"Hacı Bektaş
yavaş yavaş
ellerini toprağa basarak
doğruldu.
Yürüdü
ağır ağır
tepenin ucuna kadar
Tepenin ucunda durdu." (A. Paksoy, Hacıbektaş Destanı.)

Sonuç olarak tüm bu benzerlikler, etkilenmeler, esinlenmeler şiirin kendi çevreni içerisinde değerlendirilmesi gereken durumlardır. Kuşkusuz tüm bunlar ne Tuğrul Keskin'in "Babek"inin ne de Abdulkadir Paksoy'un "Hacıbektaş Destanı"nın değerini azaltır. Olsa olsa bir şiir geleneğinin ustalarıyla alışverişini belirler. Ve bu çalışmanın amacı da bu şairlerin Nâzım'ı ya da Hilmi Yavuz'u taklit ettiklerini savlamak değil, destan geleneğinin içinde yer alan "akrabalıkları" saptamaktır. Yapılan da budur. ●

---

(1) Şeyh Bedreddin Destanı, Nâzım Hikmet, Adam Yay., İst. 1987.
(2) Hüzün ki En Çok Yakışandır Bize, Hilmi Yavuz, Toplu Şiirler, Can Yay., İst. 1989.
(3) Hacıbektaş Destanı, abdulkadir Paksoy, Anadolu Ekini Yay. Ank. 1992.
(4) Bedreddin Üzerine Şiirler, H. İzzettin Dinamo, Yeni Ortam Gaz. 15.7.1975.
(5) Babek, Tuğrul Keskin, Broy Yay., İst. 1990.
(6) Yaşar Kemal Yeni Düşün dergisinin kasım 1986 tarihli sayısında Zeynep Avcı ile "İnce Memed"ler üzerine yaptığı söyleşide şöyle diyor:
"Bak sana birşey söyleyeceğim. Bunu daha önce kimseye söylemedim. Bir insan tipi vardır: "mecbur" insan denir buna. Bu hikayeyi ben çok gençken öğrenmiştim. Sakarya Şeyhi diye bir adam ayaklanıyor mehdi olarak. O sırada padişah olan IV. Murat adamın üzerine koca ordu gönderiyor. Adam 4 - 5 bin kişilik kuvvetleriyle koca orduyu birkaç defa geri püskürtüyor. Sonra 4. Murat Bağdat seferine çıkıyor. Karargâhını Konya ovasına kurmuşken adamları gelip diyorlar ki, "Sakarya Şeyhi"ni bıraktık orada, biz de ta nerelere gidiyoruz. Şimdi adam birşeyler yaparsa..." O zaman 4. Murat da diyor ki, "Gidin Sakarya Şeyhi'ne benden selam söyleyin. Ben ona üç tuğlu vezirlik, bir at, samur kürk, bir sürü de hediye ihsan eyledim. Götürün bunları ona verin. Gelsin kuvvetleriyle, ordumuza katılsın, Bağdat'a seferimize omuz versin." Padişahın adamları kalkıp gidiyorlar. Sakarya Şeyhi'ne söyleyeceklerini söylüyorlar. Adam omuzunu silkiyor, "gelemeyeyeceğim" diyor. O zaman diyorlar ki, "sen nereye kaçarsan kaç, biz sonunda seni yakalarız. Yakalayınca da neler yapacağımızı biliyor musun? Derini yüzeceğiz, eşeğe ters bindireceğiz, üç gün üç gece dolaştıracağız, gözlerini oyacağız, mafsallarını kanıracağız..." Adam başını sallıyor, "biliyorum" diyor. "Eee, o zaman deli misin sen" diyorlar. "Mecburum" diyor adam "
(7) Mustafa Suphi Destanı, Ataol Behramoğlu, Toplu Şiirler 3, Adam Yay., İst. 1992.
(8) Kuvayı Milliye, N. Hikmet, Bilgi Yay., Ank. 1974.

islam çankaya'nın şiiri

● Mehmet AYDIN

Şair İslam Çankaya'nın bugüne değin "Ayçiçeklerim (1986 - 1992)", "tutunmak (1988)" ve "Üveyikler (1991)" olmak üzere üç şiir kitabı yayımlanmıştır. Şairin ele aldığı konular ve işlediği temalar bakımından ilk iki kitabı birbirinin devamı gibidir. Son kitabında ise değişik bir bakışla özlemlere, çevreciliğe, yalnızlık temasına ve gülmeceye yöneldiği görülür.

Çankaya'nın şiirlerinde ele aldığı temaların çok zengin bir kadrosu vardır. Bunlar arasında sevgi, barış, umut, emek, eğitim ve yaşamın çelişkiler içindeki akışı büyük biryer tutar. Şiirlerde özellikle sevgiye, daha çok ağırlık verilmiş; neredeyse sevgi, şiir yapılarının omurgalarını oluşturmuştur. Şair, sevgniin niteliğini de yaşatıcı - ısıtıcı, kuşatıcı ve aydınlatıcı olarak niteler. Onun boyutlarını ise çok geniş bir alana yayar. Asıl aydınlık kaynağının da bilinç olduğunu belirtir. Sevginin yelpazelerini insana, şiire, çocuğa, doğaya, barışa, özgürlüğe, kadına - anaya ve sevgiliye yöneltir. Daha ileri giderek sevgiyi güneşle, ayçiçeğiyle simgeler. Tıpkı tasavvuf inancı gibi sevgi kaynağındaki güzellik ve enerjinin, kesinkes kendini dışarı vuracağını belirtir.

Sanatçının insan anlayışı; yaşam biçimi olarak tam bir Bektaşilik özelliklerini taşır. Yumuşak huylu, kaba güce karşı, alçakgönüllü, hoşgörülü, dengeli, tüm kötülüklerden arınmış özgecil ve eğitime tutkun bir insan baştacı edilir. Sözünde durmayan insana iyi gözle bakılmaz. Duyarsız, entel ve yoz insanlarla; duyarlı, çağdaş ve halkına dönük insanlar karşılaştırılır. İnsanlık değerlerinden yoksun, aylak ve olumsuz insanlar alabildiğine yerilir.

"Tohumdan buğday yeşerttik / Kıvılcımdan güneş yarattık
İnsanlık aşıladık yaşama / Ey insanlığın ekmek /
Sevgi kokan esmer eli / Bu günlerin kazağını / Örmelisin."
(Üveyikler S. 32 - 33)

Şair, şiire bir takım işlevler ve öğeler yükleyerek onu boyutlandırmak ister. Yüreği toplum için atmayan şiirden yana değildir. Şiiri süzsüz, çıplak bir ata benzetir. Onda dil, emek, anlam, ses, ışık, tohum ve taze ürün nitelikleri arar.

"Sevmeyen yürek / Konuşmayan dil / Dövünmeyen şiir /
Bizim değildir." der.

İslam Çankaya'da çocuk sevgisi de büyük bir yer tutar. O, çocuklara ilişkin tüm olumsuzlukların büyüklerden kaynaklandığına işaret eder. Temelde çocuk yüreğinin tertemiz olduğunu belirtir. Çocukları korkudan, karanlıklardan ve kör inançlardan uzak bir eğitimle yetiştirmek gerektiğini öngörür. Bir ülkenin esenliğinin çocuklarına verilecek eğitim ve sevecenlikle sağlanacağına inanır. Günümüzde annelerdeki sevginin, öğretmendeki ilginin, güneşte ise enerjinin eksilmekte olduğunu sezinleyip, yarınlar için büyük üzüntülere kapılır.

Öte yandan doğa gözlemlerinin yansıtılmasında daha çok ses, ışık ve renk öğelerine yer verilir. Doğanın diyalektiğine değinilip *tohumdaki ve tomurcuktaki gizilgüç yansıtılır.*

"Bir tomurcuk / Bir de içinde / Durur suskunluk / ...
Ha patladı / Ha patlayacak!" (Üveyikler S. 55)

Şair, özgürlük ve barışa olan tutkunluğunu gür bir sesle dile getirmiştir. Bir ülkenin geri kalmışlığını, silah sesinin insan sesini bastırmasına bağlar. Öldürümlerin kökten yok edilmesi için silah fabrikalarının kapatılmasını ister. Hatta bu konuda açlığa bile razıdır. Savaşa, çocuklara verilen adlarda bile karşı çıkar. Yıkımları, yoksulluğu ve kötü yaşama biçimlerini önleyen barış ve özgürlük, sanatçının bütün benliğini saran bir özlemdir.

"Ekmekten önce başladı, özgürlük kavgamız / Türkülerimizde dövünen sevda değil / Özlemdi." (Tutunmak S. 31)

İslam Çankaya şiirlerinde ana ve sevgili konularını da gündeme getirir. Anasıyla kendi yüreği arasına güller ekmek, buğdaylar ekip yeşertmek, telefon telleri çekerek sürekli yakınlık kurmak ister. Sevgiliyi ele avuca sığmaz üveyik kuşunda ya da yıldıza benzetir. Onun gözlerinin, kirpiklerinin, saçlarının ve ince parmaklarının özlemini çeker; kimi zaman ona sitemler yağdırır. Aşkta hem bedensel, hem de düşünsel bir bütünlük arar.

Şair yer yer kendisinden söz eder. Onun avutucu masallara ve yalanlara karnı toktur. İçinde asla kin duygusu yer etmez. Devinim en büyük özelliğidir. O, her türlü yasakçılığa karşı çıkar. İyiye, güzele ve doğruya türküler düzer. Parça güzelliğine değil, bütün güzelliğine inanır. Verici bir nitelik taşıdığından herkesin yardımına koşar. Her varlığın canlı ve diri yanlarına eğilim duyar. Çökene, çürüyene ve ölüme terk edilmiş olana yakınlık göstermez. Yaşamın güçlüklerine karşı, dirençli bir karşı tavır takınır. İnleme ve sızlanma yerine hep gülümsemeyi, gülüşü ve sevinci alkışlar. Sevgisine asla ortak kabul etmez.

Çankaya, "Tutunmak" adlı kitabında umuda, geleceğe, gerçeklere, emeğe, çelişkilerle dolu yaşama, kimi zaman da boşluğa tutunarak yaşamını sürdürdüğünü belirtir. Ona göre yaşam, sürekli bir direnmedir. Emeğin simgesi ise ellerdir. Eller, üretimin güçlü kaldıracı sayılır. Kendisinin ve halkımızın boşluklara tutunmasının nedeni de sık sık uygulanan hükümet darbeleridir.

"Önce gülüşler yitirdi içtenliğini / Dostluklar bozuldu sonar / Eylül'dü! / ... Biz baharı beklerken / Eylül'dü çıkıp gelen..." (Üveyikler S. 85 - 86)

Sanatçı, "Üveyikler" adlı kitabında çevreciliği, yalnızlık duygusunu ele alıp gülmeceye yer verir. Nükleer artıkların doğanın dengesini iyiden iyiye bozmasına değinir. Yeşile özlem duyan kent insanlarının beklentilerini sergiler. Kimi zaman onun yüreğini kocaman bir yalnızlık duygusu kaplar. Bu duyguyu üstünden bir türlü atmayı başaramaz. Yalnızlığı, büyüdükçe kanayan acılara dönüşür.

"Ne zaman ay ışığı / Kocaman yalnızlık / Olur düşer içime /
Kaşıdıkça kanar / acıların yüreği" (Üveyikler S. 70)

Şiirsellik yitirilmeden az ölçüde gülmeceye de yer verilmiştir. Ancak gülmecenin altında düşündürücü çağrışımlar da saklıdır. Böylece gülmece yergiyle de örtüşür.

"Güneş koparılmış dalından / Elma çürütülmüş alından /
Alın teri emekten ayrılmış / ... Yol boyundan dağlara /
Gonduları gondurup / Selvileri yüüsettik / Böyüttük Angara'yı" (Üveyikler S. 47 - 50)

Şiirlerin yapısına gelince; İslam Çankaya şiirlerinde, duygu - düşünce birlikteliğine yer vermiştir. Duyumsanan gerçekler yerine görülen gerçekleri dile getirir. Kendi komplekslerini anlatma yoluna gitmez. Sözcüklerin ilişkisel (iletişimsel) işlevlerinden yararlanır. Sık sık ses katmanlarına başvurur. Kolay söyleyişi, tek sözcüklü dizeleri, yaygın imgeler yerine kısa boyutlu imgeleri öne çıkarır. Dilin biçimbilimsel, sözdizimsel ve anlambilimsel yapısını dengeli tutar. Daha çok yansıtıcı ve duyurucu şiir yanlısıdır. Özleşmiş Türkçe'yi ustalıkla kullanır. Kimi temalara üstü kapalı olarak değinir.

Özel seçilmiş parçaların, başlarına alınan yoğun anlamlı dizeler ise şiire ayrı bir tat katmaktadır. ●

kastamonu basın tarihinde bir sesin adı: açıksöz

● Betül TARIMAN

Anadolu'nun en eski kültür merkezlerinden biri olan **Kastamonu**'da mizahtan müziğe kadar uzanan ve köklü bir kültür birikimine kaynaklık eden bir basın hayatı bulunmaktadır. Öte yandan yerel ya da bölge basını da sanatın, edebiyatın uzağında kalmamıştır.

Bundan yüz yirmi dört yıl önce 1868 yılında **Kastamonu**'da ilk kez matbaa kurulmuş ve 1872 yılında da ilk gazete olan **Kastamonu** gazetesi yayın hayatına başlamıştır.

II. Meşrutiyet'e kadar tek gazete olarak yayınını sürdüren **Kastamonu** gazetesine 1908'den sonra özel gazete ve dergiler de eklenmiştir. Çeşitli dönemlerde **Kastamonu**'ya gelen kişilerin katılımıyla beslenen **Kastamonu** basını genç kalemlerin elinde ayrı bir özellik kazanmıştır.

Kitap gibi korunamayan gazeteler 1934 yılında çıkarılan derleme kanunundan önceki yıllarda kaybolmuş, bazı illerde, savaş ve yangınlarla harap olan evlerde yok olmuştur. Yerel basının birikimlerinin bulunamayışı kadar, eski harfleri bilenlerin azalması da yerel basın tarihinin yazılmasına engel oluşturmuştur.

1865 yılından başlayarak **İstanbul**'da yıllık dediğimiz "**Devlet Salnameleri**"nin çıkarılmaya başlanması üzerine diğer kentlerde de sözkonusu yıllıklar çıkarılmaya başlanmıştır.

Araştırmalar sonucu elde edilen belgeden **Kastamonu Valiliği**'nin isteği üzerine **İçişleri Bakanlığı**'na bir yazı yazılarak bir tane Litoğorofya makinasının **Milli Eğitim Bakanlığı**'ndan istendiği anlaşılmaktadır.

Diğer yandan koskoca **Osmanlı İmparatorluğu**'nda **İstanbul** hariç 1876 yılında 29 gazete çıkıyor, bunlardan 18'i, bugünkü **Türkiye** sınırları dışında, 11'i ise sınırlarımız içinde yayımlanıyordu.

Anadolu'da yayımlanan gazetelerin adları ve çıktığı iller ise şunlardı: **Edirne**'de **Edirne**, **Bursa**'da **Hüdâvendigâr**, **Erzurum**'da **Envâr-ı Şarkiye**, **İzmir**'de **Aydın**, **Ankara**'da **Ankara**, **Konya**'da **Konya**, **Trabzon**'da **Trabzon**, **Diyarbakır**'da **Diyarbakır**, **İzmir**'de özel olarak İNTİBAH ve KARASİNAN.

1908 yılında, II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle beraber gelen basın özgürlüğüyle Kastamonu'da önce KÖROĞLU daha sonra da SERBAZ ve ZAFER gazeteleri yayımlanır. Bunların bir kısmı yönetime geçen **İttihat ve Terakki Partisi**'nin yayın organı olmuş, bazıları ona karşı yayımlanmıştır.

Açıksöz gazetesi yazı ailesinin 1921 yılında çıkarılmış bir resmi. (1) Abdülahat Nuri, (2) Hasan Fehmi (Turgal), (3) Dr. Fazıl Berki, (4) Başyazar: İsmail Habib (Sevük), (5) Ahmet Hamdi Çelen, (6) Hüsnü (Açıksöz), (7) İsmail Hakkı (Uzunçarşılı).

Yüz yıl içinde kentte yayımlanan gazetelerde az sayıda fotoğraf bulunmasının nedeni kentte o güne kadar bir baskı atölyesi kurulmamış olmasından kaynaklanıyordu. Gazetelerdeki resimler ise Ankara ve İstanbul'da yaptırılıp güncelliğini yitirmemiş baskılarla sağlanıyordu.

Uzun süre geniş bir bölgenin kültür merkezliğini yapan **Kastamonu**'daki gelişme hızının düşüklüğü, baskı tekniğini de etkilemiş ve geri kalmıştır.

1919 yılında yayın hayatına giren AÇIKSÖZ gazetesine kadar kentte yayınlanan gazetelerin gelişigüzel olduğu, yazılara en fazla iki sütunluk ve bir satırlık başlık koyulduğu, bazı haber ve makalelerin de başlıksız yayımlandığı belirlenmiştir.

Kastamonu basınında büyük bir boşluğu dolduran AÇIKSÖZ 23 Mayıs 1920 tarihli ve 48 sayılı baskısıyla birinci yılını doldurmuş, kağıt fiyatlarının artması yüzünden iki kuruştan yüz paraya (2,5 kuruş) çıkmıştır. Artık AÇIKSÖZ **Kastamonu** basını için ayrı bir soluktur. Çünkü yurtsever bir kaç gencin biraraya gelmeleriyle çıkarılan AÇIKSÖZ, ilk çağdaş gazetecilik anlayışı ile yayın hayatına girmiş ve gerçekten yüksek oranda okuyucunun ilgisini çekmeyi başarmıştır.

1920 yılının Eylül ayı içinde **Kastamonu**'da yerli halkı, haftanın bir günü asker yetiştirmeye çağıran AÇIKSÖZ, bu çalışmalara katılımın yüksek olması için yayınlar yapıyordu. AÇIKSÖZ gazetesinin 1920-1921-1922 yıllarında dağılma alanı çok genişlemiş olup tirajı

AÇIKSÖZ

Çıkış tarihi : 15 Haziran 1335 (1919)
Kapanış tarihi : 14 Aralık 1931
Sahibi : Ahmet Hamdi (Çelen)
Mesul Müdür : Hüsnü (Açıksöz)
Basıldığı Yer : Kastamonu Vilayet Matbaası

Açıksöz'ün ilk başlığı

da 1500'ü bulmuştur.

Kuva-yı Milliye'nin başarılarına da yer ayıran gazete bu türden olayları çeşitli sayılarında şu başlıklarla vererek sevinç ve heyecanını okuyucusuna: **"Pozantının Zaptı"**, **"Adana** Ermenileri'nin **Telaşı"**, **"Adana Anavatan'a Kavuştu"**.

Görüldüğü gibi Milli Mücadele sırasında bir köprü görevini [illegible] Bolu, **Zonguldak, İnebolu** haberlerini de [illegible]öre halkını savaş çevresinde birleştirici rol oynamış, İstanbul gazeteleri **Anadolu**'ya girmediğinden onların yokluğunu aratmamıştır (1).

15 Haziran 1919 tarihinde yurtsever bir ekip tarafından çıkarılan AÇIKSÖZ, önceleri haftalık olarak çıkarılmaya başlamış ve ilk çıktığı günden beri **Kuva-yı Milliye** yanlısı tavrını sonuna kadar sürdürmüştür.

Kastamonu'da yerel yönetim, **İstanbul Hükümeti** tarafını tutmakla beraber, **Açıksöz Ödünsüz** bir **tavır** sergilemiştir. Miting haberini, **Mustafa Kemal Paşa**'nın telgraflarını

آچیق سوز

استقلال مارشی

İstiklâl Marşı'nın ilk defa yayımlandığı Açıksöz gazetesi.

ve emirlerini yayımlayarak düşünce bazında **Milli Mücadele**'ye başlamıştır. **Açıksöz**'ün karşısında ise padişah yanlısı ZAFER gazetesi vardı. 16 Eylül 1919 tarihinde **Miralay Osman Bey**'in **Kastamonu**'ya gelmesiyle yöre tamamen Kuvayı Milliye'ye katılmış, Zafer gazetesi de yayın hayatından çekilmiştir(2).

Açıksöz'ü çıkaranlar **Ahmet Hamdi (Çelen)** ve **Hüsnü Açıksöz**'dür. İlk sayıların çıkışında **Lise Müdürü Behçet Bey**'in de çok emeği geçkiştir(3).

Bölgenin etkin kenti **Kastamonu**'da, halk en önemli anlarda bu gazeteyi alabilmek için matbaanın kapısında beklemiş, **Açıksöz Milli** Mücadelenin önemini kavratmak amacıyla köylere kadar yollanmıştır.

Anadolu Ajansı'ndan gelen haberlerin dışında dış kaynaklı haberlere de yer veren AÇIKSÖZ'de özellikle **Fransız** gazetelerinden çevrilen makalelere de yer verildiği görülmekte, cephe haberleri, resmi bildiriler, şiirler yoğun şekilde yer almaktadır.

Tarihi **Kastamonu** basınına emeği geçenlerden birkaçı ise **Vali Sırrı Paşa, Arif Nihat Asya, Ebubekir Hazım (Tapeyran), Mehmet Ali (Ayni), İ. Hakkı Uzunçarşılı, İsmail Habib (Sevük), Tahsin Nahit (Uygur), Orhan Şaik Gökyay**'dır.

Kurtuluş Savaşı sırasında **Kastamonu Lisesi** (**Abdurrahman Paşa Lisesi**) tarih öğretmenliğine atanan **İ. Hakkı Uzunçarşılı Kastamonu**'ya geldikten sonra o tarihten çıkmakta olan **Açıksöz** gazetesinin yazarı olmuş, **Kastamonu**'da yetişen tarihi kişilerle ilgili araştırmalarını da burada yayımlamıştır(4).

15 Eylül 1921 tarihli AÇIKSÖZ gazetesinde **"savcı"** takma adını kullanan **İ. Hakkı Uzunçarşılı** aynı gazetede **"Hezardlnar"** takma adıyla da çoğu mizahi nitelikte elli bir şiir yazmıştır.

Yine 1914 yılında **Kastamonu Lisesi** edebiyat öğretmenliğine atanan **İ. Hakkı Sevük** ise **Kastamonu**'da o tarihte yayınlanmakta olan **İttihat ve Terakki Partisi**'nin yayın organı **Köroğlu** gazetesine dört yıl yazı yazmış, gazetenin kapanması üzerine, kasım 1918 tarihinden itibaren şubat 1919 tarihine kadar YEŞİL ILGAZ adıyla haftalık bir gazete çıkarmıştır. 14 sayı çıkarabildiği bu gazeteyi, kağıt yokluğundan kapattığını da mart 1919 tarihli **Kastamonu** gazetesinde duyurmuştur.

Ayrıca **Orhan Şalk Gökyay**'ın gençlik yıllarında yazdığı şiirler, **Açıksöz** sayfalarına renk katmış, şairin yirmi kadar, oldukça uzun şiiri gazetede yer almıştır. Bu şiirler o günlerde **Türkiye**'nin içinde bulunduğu durumu yansıtan nitelikte şiirlerdi. **Mehmet Akif Ersoy**'un **İstiklal Marşı** dahil dokuz şiirinin de AÇIKSÖZ'de yayımlandığı bilinmektedir(5).

19 Ekim 1920'de **Kastamonu**'ya gelen **Mehmet Akif Ersoy**, burada kaldığı süre içinde **Nasrullah Camisi** ve **Yılanlı Dergahı**'nda söyleşiler yapmıştır. Bu gelişiyle birlikte **Mehmet Akif**'in **İstiklal Marşı** yanında AÇIKSÖZ gazetesinde: **"Kır Ağasının Rüyası", "Köse İmam'ın Dertlerinden", "Ey Müslüman Umar Mıydın", "Ye's Küfürdür", "Mevlid-i Nebi Gecesi", "Ey Cemaat Uyan", "Leyla"** adlı şiirleri yayımlanmıştır.

17 Şubat 1921'de **Ankara**'da **Sebilür Reşat** dergisinde Milli Marşımızın 21 şubat'ta da ilk kez **Ankara** dışında **Kastamonu**'da çıkan **Açıksöz** gazetesinde yayımlandığı belirtilmektedir.

Açıksöz'ün ilk sayısında **"Mesleğimiz"** başlıklı yazıda şu görüşlere yer verilir: "Beş yıllık çalışmanın, çarpışmanın sinirlere verdiği uyuşukluğa, bir soğuk su etkisi yapacak sesleri her kulak bekliyor, her yürek particilikten, kişisel istekten kurtulmuş doğru ve gerçek sesleri duymak, ateşlerini biraz teselli rüzgârı ile serinletmek ihtiyacını hissediyor. Yurdumuzun temiz kucağına güvenle atılan gazetemiz bu görevi yerine getirebilmek için çalışacaktır."

Açıksöz gerçekten de Milli Mücadele'nin **Anadolu**'da bayraktarlığını yapmış, **Kuva-yı Milliye**'nin ilk çıkışından Kurtuluş Savaşı'nın sonuna kadar çevresine topladığı önemli yazarlarından dolayı **Kuzey Anadolu**'nun düşünce kaynaklarından biri olmuştur. ●

1- Özkaya Yücel, Milli Mücadele'de Atatürk ve Basın, Ankara, 1989, s. 19.

2- Demircioğlu Aziz, 100 Yıllık Kastamonu Basını 1872 - 1972 - Kastamonu 1973, s. 52.

3- Açıksöz gazetesi, 15 Haziran 1928, s. 2278.

4- 100 Yıllık Kastamonu Basınında Kim Kimdir, 1872 - 1972, s. 31.

5- Eski Mustafa, Milli Mücadele'de Mehmet Akif Kastamonu'da, Ankara 1983, s. 8 - 9.

devrekli şair rüştü onur'un evi önünde...

● Ümit SARIASLAN

"Ben zaten yazılmış bir mektubum ki, bütün postalar bırakacak bir yer bulamadılar."
Rüştü Onur

Devrek, Zonguldak'a bağlı şirin bir ilçe. Zonguldak, kömür bulununcaya kadar, buraya bağlı bir balıkçı köyü imiş. 1348'de Osman Bey tarafından Osmanlı mülküne katılan Devrek, 1887'den beri de "kaza". Buralı iki şiir tutkunu ile geziyoruz Devrek'i. Biri Mithat Yaban, biri Mustafa Kademoğlu. Mithat Yaban, Devrek'in Sesi gazetesinin sanat sayfasını yönetiyor. Kademoğlu Devrek Şenliklerinin çimentosu. Onlarla birlik olup da, bir başka Devrekli'den, şair Rüştü Onur'dan söz etmemek olur mu?

Baharla kabarmış topraklarını tavukların eşelediği bir ahşap evin önündeyiz. Gitti gider bir görünümü var. Fotoğraflarını çekiyorum. "Rüştü'nün evi" diyorlar...

* * *

Buraya gelmeden mezarını sormuştum Rüştü'nün. İstanbul'da olduğunu bildiğim mezarını. Mithat Yaban, "Salah Birsel'e sorduk", "Yitmiş". Biz de "Sembolik bir mezar" yaptıralım diye düşünüyoruz..." diyor. Mezarını yenileyemediler belki ama, büstünü yaptırmışlar Rüştü'nün. Mimar Sinan Üniversitesi'nden bir grup öğrencinin güzel imecesiyle yapılmış. Ölümünün 50. yılında, 30 Nisan 1993'te Rüştü'nün şiirlerini okuyarak açmışlar. Ne güzel! Karabüklü şair İbrahim Baba (Yıldız)'yı görmüş dönüyorduk. Karabük'ün pazarıymış o gün. Tipik bir Anadolu tren yolculuğuyla Devrek'e yakın Gökçebey istasyonuna, oradan da Devrek'e indik. Devrek Çayının iki yanına yerleşmiş ilçe, dağlara vermiş sırtını. İlçenin batı yamacındaki "Kocameşe"nin dibinden Devrek'e şöyle bir bakan, bir daha gözünü alamaz. Haydi haydi yüz yaşını aşmış bu anıt ağaç, koruma altına alınıp, Rüştü Onur Parkı, onu sevenlerin, şiirseverlerin, genç - yaşlı şairlerin gelip yeni

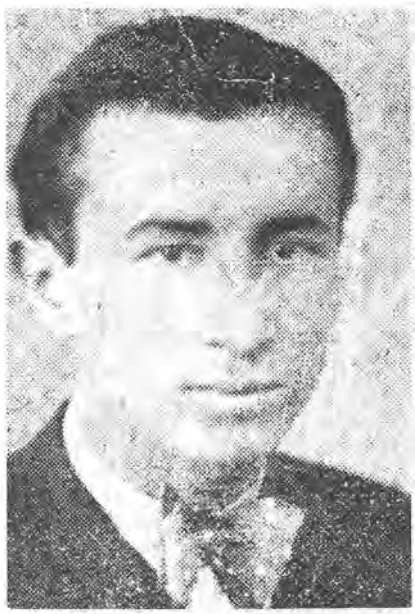

Rüştü Onur (1920 - 1942)

şiirlerini okuyacakları bir güneşiği, güneş eşiği durumuna getirilebilir. Şu artık iyice kağşamış, yıkılmaya yüz tutmuş evi de onarılıp, Şiir Müzesi yapılırsa, Devrek, adını tarihe bir başka türlü yazdırır. Devrek Şenlikleriyle kamuoyunda haklı bir saygınlık ve desteğe kavuşan Devrek Belediyesi, bu işi de niçin başarmasın?

* * *

Şimdi, bir yandan sıcak bahar güneşinin yumuşattığı toprağında, evinin çevresinde dolanırken, bir yandan da, Zonguldak'ın, şiirin tarihi içinde; tatları içinde bir imgeden bir imgeye, bir dizeden bir dizeye; bir ozandan bir ozana atlayarak Rüştü Onur'u düşünüyorum.

Rüştü Onur Devrekli. Mithat Yaban, Cumhuriyet İlkokulu diploma defterinden 1932 yılı mezunlarının bulunduğu sayfanın fotokopisini getirmiş. "Emin Bey oğlu Rüştü Efendi". "3.8.1336, Devrek". "Tarihi, Tabiiyeti, Doğduğu memleket" bölümünün altında bunlar yazılı. "Şehadetname"si 1.7.1932 tarihli. "İyi" dereceyle mezun. Kavisli, keyifli, kıvrak bir elyazısı ile de "Rüştü" diye imzalamış. Sondaki "ü"nün son çizgisini adının altına doğru çekivermiş.

Kısacık ama şair yaşamını, kendisiyle neredeyse örtüşen yine kısacık bir başka şair yaşamıyla birlikte düşündüğüm Rüştü Onur, şimdi, önünde gezindiğimiz yıkıldı yıkılacak evinin bahçesinde bizimle... Devrek'te 1336'da doğan Rüştü, 1942'de İstanbul'da, 22 yaşında noktalar yaşamını. Nedeni: "İnce hastalık"tır...

Sıra bekler hastaneye yatmak için. O yıllar ha deyince "verem"den yakayı sıyırmak nerde? Yazgı arkadaşı, şair arkadaşı, Muzaffer Tayyip de aynı hastanede, aynı dertten yatmaktadır. Salâh Birsel'e yazdığı tarihsiz mektupta: "Muzaffer Tayyip'le yan yana yatacağız. Zavallı çocuk bir aydır yatıyor. Beni görünce kimbilir ne kadar sevinecek. Bahtsız iki şair yarın aynı koğuşta yan yana ölümü düşünecekler." der.

Bu, insanları sevmekten, şiiri sevmekten "malül" insan -Muzaffer Tayyip gibi- birden kötümser olur. "Salâh" der, "her şeyden nefret ediyorum. Biz hastayız, bakılmak lazım, hani para, hani şefkat? Altı aydır sıra bekliyorum. Ağır hasta olsaydık, sanatoryum emri, biz toprağa döndükten sonra gelecekti. Hayat bu. Tuttuğum her kapının kulpu elimde kaldı. Güvendiğim bütün dağlara kar yağdı." Haksız değildir kötümserliğinde, kızmasında. Hele Muzaffer'in Oktay Rifat'a, hastaneye yatmasının sağlanması için yazdığı bir mektup vardır. Bugün bile iç yaralayıcıdır. Muzaffer "Ölüler Konuşuyor" adlı şiirinde:

Ben veremden öldüm
Belki ölmezdim
Sıkıntım olmasaydı
Paradan yana.

diye yazar.

Rüştü'nün dizeleriyle "Ve dünyamız", "Bir hastalıktan sonra / Eskisi gibi değildir." artık. "Dostlar adını unutmuştur, / Yâr kocaya gitmiş"tir. (Bir Hastalıktan Sonra).

Salâh Birsel'e mektubu şöyle sürüyor Rüştü'nün:

"Ve ben bütün şiirlerimi mahrumiyet içinde yazdığım halde onlarda neden saadet kokuyor? Saadeti ömrümde bir kere olsun tatmış adam değilim. Ve bütün insanlara haykırıyorum: Ben sizi düşünüyorum, sizin beni düşünmediğinizi bildiğim halde."

* * *

Ölümünden elli yıl sonra Rüştü Onur'u düşünüyorum. Doğduğu evin bahçesinde. 22 yıla sığdırdığı insan yaşantılarını, elli yıl sonra bile bizi kuşatan duyarlığıyla şiirini düşünüyorum. Dallara yeni yeni su yürüyor. Bahçe duvarı dibindeki 1841 yapımlı Tekke Camii'nde öğle ezanı okunuyor. Kademoğlu, "kırk yıldır bilirim bu evi" diyor.

Şiir yazdığı için, anasının bile yüz vermediği bu çocuk, Zonguldak'ın kömür isine bulanmış nemli havasında, ölümün "iki kaş arasında" gezindiği bu kentte hep "ışıklı, güzel kentler"in özlemiyle yaşar. Kendisini İstanbul'a götürecek "güzel vapurlar"ın düşüyle yanar. Kentin altının da üstünün de ayrımındadır. İlhan Berk'in deyişiyle "birbirinin nefesiyle yaşayan insanların" kentinde şair soluğunu denizin soluğuna katar. "Dört yanı deniz kesilse" de yaşamından memnundur. İşte:

MEMNUNİYET

Benden zarar gelmez
Kovanındaki arıya
Yuvasındaki kuşa;
Ben kendi halimde yaşarım
Şapkamın altında.
Sebepsiz gülüşüm caddelerde
memnuniyetimden;
Ve bu çılgınlık delicesine
İçimden geliyor.
Dilsiz değilim susamam
Öyle ölüler gibi
Bu güzel dünya ortasında.
(Temmuz 1942)

Ataç, Rüştü Onur'u, yaşarken, "sevgiyle" anmayışına dertlenir. "... bu, tertemiz birkaç şiir yazdıktan sonra yirmi ikisinde" ölüveren şaire üzülür. "Yaşadığı günlerde sözü edilseydi, bir yazıda, meselâ benim bir yazımda, sevgi gösteren birkaç satır arasında adı geçseydi, kimbilir ne kadar daha memnun olurdu." diye yazar "Bir Şair Ölmüş" adlı yazısında.

Arkadaşı Behçet Necatigil, şu şiiri yazar ardından:

Bir şair yaşamıştı Zonguldak'ta
Adı Rüştü Onur'du
Bilseydi hatırlanacağını
Ölümünden sonra,
Memnun olurdu.

* * *

Demek ki gidenleri unutmak kaygısı, gidince unutulmak korkusu, bu soy toplum ve kültür değerlerini, sanat adamlarını yaşarken değerlendirememenin ezikliği ortak bir kanı tümümüzde... Dün de, bugün de... Ölümlerden sonra yazılanlar da bunu doğruluyor. İşte Rüştü'nün de, Muzaffer Tayyip'in de yakın arkadaşı, Kemal Uluser'in Rüştü'nün ardından Muzaffer'e yazdıkları:

"Biz, onu bir gün unutacağız. Belki de unuttuk bile. İnsanoğlunun kaderi budur. Ama arasıra da olsa, bazan bir mısra, bazan bir nükte, bazan bir sevda hikâyesinin kahramanı halinde yanıbaşımızda bitiverecek. O vakit "Aman, diyeceğiz, sen misin Rüştü? Öldüğünü unutacağız."

Ölümünden sonra olsun anımsanacağını kestiremeyiş mi ona "Ben sizi düşünüyorum. Sizin beni düşünmediğiniz halde." Dedirtmiştir bilemiyorum. Ataç bilmez mi:

"... Onlar bize söylüyor, bizim için söylüyor, dinlemiyoruz. Ağızları ölümle kilitlendikten sonra seslerinden kalan birkaç iz, bir tesadüfle kulağımıza çarparsa içimiz burkuluyor. Rüştü Onur'dan kalan parçaları okurken ben, kendime düşen vazifeyi yerine getirmemiş olmanın şifasız acısını duydum." diyor ardından.

* * *

Vapurlara bakarlarmış, Muzaffer'le. Zonguldak limanına giren vapurdan iner, çıkanla çıkarlarmış. Akşam demek, rıhtıma koşmak demekmiş ikisi için de. "Ahmet Hamdi Akşamları" koymuşlar, o gezmelerin adını. Posta bekledikleri "büyülü, sıcak yaz akşamları"nın, Zonguldak İskelesindeki o akşamüstlerinin adını... "İskelede kaynaşan insanlara, bu ayaküstü rüya görür (vehmettikleri) adamlara, hamallara, muçolara, Amasralı kayıkçılara da "Sait Faik Adamları" adını... Ne kadar yerinde... Kemal Uluser, Rüştü'nün ölümünden sonra tüm bunları, ayrıntılarıyla, yaşamak kadar yalın, sevmek kadar gerçek, dokunaklı bir dille anlatır. (İstanbul'dan M. Tayyip'e, Mektup, 17.12.1942)

Yaşama ve insanlara sınırsız bir sevgi duyuyordu Rüştü Onur da, Muzaffer Tayyip de... Tıpkı Sait Faik gibi, tıpkı Orhan Veli gibi... Ayrıca yaşamın zamanın elinde bir avuç su olduğunu iyi biliyorlardı. Her ikisinin de şiirleri, bu yüzden, "Sevgili insan kardeşler"ine yönelik bir "Vasiyet" gibidir. İnsanları, yaşamayı, ölümün enselerinde gezinen soluğuna karşın, doludizgin seviyorlardı. Rüştü, "Daha koklamadığım çiçekler var, tadamadığım meyvalar, havasını teneffüs edemediğim, insanlarıyla omuz omuza gezemediğim şehirler. Ve nihayet yazamadığım şiirler. Ben ölecek adam değilim Salâh." diyordu. (5.6.1942 Hastaneden S. Birsel'e mektup)

Cahit Sıtkı Tarancı'ya adadığı şiiri o günlerin duyarlığını yansıtır.

HULASA

Ben ölsem be anacığım
Nem var ki sana kalacak.
Ceketimi kasap alacak,
Pardösümü bakkal
Borcuma mahsuben...
Ya aşklarım
Ya şiirlerim nolacak
Ya sen ele güne karşı
Nasıl bakacaksın insan yüzüne.
Hulasa anacığım
Ne ambarda darım
Ne evde karım var.
Çıplak doğurdun beni
Çıplak gideceğim...
1942.

Dediği gibi, çıplak, beş parasız gider. Hep, aşklarını ve şiirlerini düşünerek... Kıyılarına hiçbir geminin uğramadığı o ülkeye. Ansızın! İstanbul'da Şair Leyla Sokağı'nda. Ortak arkadaşları Muzaffer Soysal, "Rüştü'nün ölümü bile -daha- şairane olmuştur." diyor. "Beşiktaş'tan ince, esmer bir kız sevmişti. Yaşayacağı günlerin sayısını biliyormuş gibi alelâcele evlendi. Meğer, kızda da aynı uğursuz

hastalığın istidadı varmış. Önce karısı, sonra da Rüştü öldüler. İkisi de, şimdi Yahya Efendi Mezarlığı'nda Boğaz'ın sularına karşı yan yana yatıyorlar." Zonguldak'tan İstanbul'a, dünyayı görüp fethetmeye" giden Rüştü Onur, sebze satar, bir tablada, Şair, Leyla Sokağı'nda, üç günlük karısıyla. İşsizdir, geçim zordur orada. Çok kısa sürecektir İstanbul. Ölüm yanıbaşındadır. "Dünyaya doymadan gideceği" korkusu bitmiştir artık. "Dünya işlerini sebze tablasını başkalarına bırakır." (Cavit Yamaç)

"Rüştü ölmüş... Demek artık, bu şehrin (Zonguldak'ın) caddelerinde dolaştığımız ve yeni yazdığımız şiirleri birbirimize okumak için deliler gibi sokaklara düştüğümüz günler, bulutu bulut, ağacı ağaç, denizi deniz olarak seyrettiğimiz saatler, sırf şiirden bahsederek sabahladığımız geceler birer hatıra oldu.

Rüştü ölmüş... ve ben daha şimdiden insanları yorulmadan sokakları yorulan bu küçük şehirde yalnızlığımı hissetmeye başladım." (Muzaffer Tayyip, Rüştü'ye Dair, 1942)

Artık "Büyükannesi, sarı bir gül kokan başörtüsünü" üzerine örtmeyecektir. "Gece kuşları" meyvasını paylaşamayacaktır uykusunun. Akşam olunca dertleriyle dertlenemeyecektir küçük kentinin insanlarının. "Arzular nar ağaçlarında takılı" kalacaktır. "Kabuğunun içindeki midye" akşamın olduğunu bir türlü bilemeyecektir artık. "Ne bir ışık dallarda / Ne bir yolcu yollarda", "Sükûtun meyvası, / Ve oluşun sırrı / Doldurur bu tası" artık!

Kadri musallâda bilinenlerden Rüştü de. Boşuna demeniş Orhan Veli: "Biz de iyi adam oluruz, ölünce." diye. Behçet Necatigil de, "zamanın ihmâl ve icapları içinde" Rüştü'den kalan "mütevazi tereke"yi de satıp savacağından korkar. Nedir o "mütevazi tereke"? "Temiz bir arkadaşlık, sevgiler, güzel bazı şiirler..." Oktay Akbal der ya, gerçek ve güzel dostluklar bitmez. Yaşamın zorlamalarıyla araya kopukluklar girse de, birgün koptuğu yerden, yeniden başlar, başlamalıdır diye. Necatigilde, hemen ardından, "... Hayat beni zaman zaman ölülerimden uzaklaştırsa bile, ben yine fırsat bulup, bir an bir yol dönemecinde, onların (Rüştü'yle, Muzaffer'in) hatıralarıyla karşılaşıveriyor, onlarla birlik yürümeye başlayıveriyorum" der. Şimdi bizim yaptığımız gibi. Tümüyle birliğiz, birlikte yürüyoruz biz de. Edip Cansever'ce söyleyelim: "Ölü mü denir onlara"?

* * *

Orhan Veli Garip'i çıkarır. (1941) Salah Birsel, Rüştü'ye gönderir bir tane. Nasıl sevinir. "Bugün benim için bayram oldu. **Garip** çok güzel. (...) Emin ol Salâh, şiirden hiçbir zaman bu kadar bahsetmedim.

(...)

Evet artık ben **Garip**'im. *Süleyman Efendi*'yle akrabalığımız aradan geliyor." diye yazar yanıtında.

Her ikisi de şiirde insanı arayan, "şairanelik"ten uzak, sokaktaki adamın gündelik duygularını, yapmacıktan uzak yansıtan, ölçü - uyak kaygısını aşmış bir şiirin ardındaydılar. Fransız şiirini izliyorlar, çeviriler yapmaya çalışıyorlar, şiir üzerine, yazın ve sanat sorunları üzerine düzyazılar hazırlıyorlardı. Sabahattin Eyuboğlu'nun nitelemesiyle "işlerini ciddiye alanların" cephesinde dağdan kaya koparıp duran bu şairlerin, hele de Rüştü'nün Orhan Veli'ye, Garip'e ilgi duymasından daha doğal ne olabilirdi?

Orhan Veli de hayıflanır arkalarından: "Son yıllarda Zonguldak üç büyük istidat yetiştirdi: Biri Rüştü Onur, biri Kemal Uluser, biri de Muzaffer Tayyip. Ne biçim kader, üçü de arka arkaya öldüler." (Ülkü, 1.7.1946)

Oktay Akbal da Ataç gibi, Rüştü'yü, Muzaffer Tayyip'i yaşarken tanıyıp sevemediğine, onlarla bol gölgeli bir İstanbul kahvesinde oturup, akşam karanlığı çökene kadar şiirden, aşktan, insanlardan konuşamadığına üzülür. "Rüştü Onur'u ölümünden sonra sevmeye başladığımı itiraf edeceğim" der. (Sanat Edebiyat Gazetesi, 23.8.1947)

Yunus'un garip'i gibi yapayalnız ölür Rüştü İstanbul'larda! Zonguldak rıhtımında Muzaffer'le posta beklediği, dergi beklediği, vapurlarını beklediği yeditepeli kente, kaçıp da kavuşmak istediği kentin mavi sularına karışır.

Beni rahat bıraksa,
Toprağın altında kertenkele
Kabuğun içinde kurt.
Ve uyusam
Mavi bir deniz ortasında başım.
(Rahatlık)

Mezartaşında ne yazılıdır bilmem ama, ben olsam "Gülebilmeniz için ağlayan / Ağlayabilmeniz için gülen" bu şairin mezartaşına Verlaine'in şu şiirini yazardım:

GÖK ÖYLE MAVİ

Gök öyle mavi, öyle durgun,
Damlar üzerinde!
Yeşil bir dal sallanadursun,
Damlar üzerinde!

Ürpertip gökyüzünü birden,
Bir çan tın tın eder,
Bir kuştur şu ağaçta öten;
Türküsünü söyler.

İşte hayat! Aç gözünü gör
Bak ne kadar sade.
Her günkü sakin gürültüdür,
Şehirden gelmekte.

Ey sen ki, durmadan ağlarsın,
Döversin dizini;
Gel söyle bakalım ne yaptın,
N'ettin gençliğini?
(Türkçesi: Cahit Sıtkı Tarancı)

Ataç, Ahmet Haşim'i anlattığı bir yazısında, "Bir insan kendi ölümü ile değil, kendisini sevmiş yahut sadece tanımış en son insanın da toprağa düşmesiyle ölür." diyordu. Rüştü Onur, böyle de ölmedi daha! İşte, elli yıl geçmiş aradan, koluna girmişiz. Birlikte yürüyoruz Devrek sokaklarında. "Hişt, sen misin Rüştü?" diyoruz... Diyebiliyoruz...

O, ölümüyle, "Güzel olan yaşadığımızdır / Bir gün öleceğimiz değil" diyen arkadaşı, Muzaffer Tayyip'in bıraktığı tek kitabın adıyla söylersek, dünyayı **"Şimdilik"** bize bırakmıştır... ●

Kaynakça:

*1- **Rüştü Onur, Şiirleri Yazıları Kendisi İçin Yazılanlar**, Hazırlayan: Salâh Birsel, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1956. (Çok güzel bir değerbilirlikle Devrek - Rüştü Onur'u Anma Komitesi ile Salâh Birsel'in ortak emekleriyle bu güzel yapıtın ikinci basısı Aralık 1992'de Karşı Yayınları'nca yapıldı.*

*2- **Muzaffer Tayyip Uslu, Şiirleri Yazıları Kendisi İçin Yazılanlar**, Hazırlayan: Necati Cumalı, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1956.*

*3- **Şair Dostlarım**, Oktay Akbal, İzlenimler Anılar, Elif Yayınları, İstanbul 1964.*

şiirin yorulmayan sarkacı ya da sonrasız dönüş yalnızlığı

● Tuğrul Asi BALKAR

Bir aşk kadar yalan olan bir yalan
dokununca yüzündeki ateşe
ıssız ufkun kıyısına düşersin[1]

Sonrasız Dönüş Yalnızlığı[2], Hayati Baki'nin ilk şiir kitabı. Sanırım 1986 yılındaydı Eski Zaman İns'leri ile karşılaşmam. Titiz dize işçiliği ve iç tutarlığı sağlam düş dünyasıyla sarmıştı beni bu şiir. Sonrasız Dönüş Yalnızlığı'nı bu beklenti ile okudum.

I
her şey tükenir acının ve sevginin yurdunda
/ hüzün hariç[3]

Sonrasız Dönüş Yalnızlığı üç bölümden oluşuyor: **zamanın sisinde, siyah bir güneş ve imdi kırık bir yüz;** zamanın sisinde 11, siyah bir güneş 7 ve imdi kırık bir yüz 7 olmak üzere toplam 25 şiir içeriyor.

Şiir, söylem oluşturma erklerinden birisidir. Belki de, en eski olanıdır. Sözün sözcükle karşılaşmasının en yalın, sevişmesinin en karmaşık biçimi şiirde vücut bulur. Söylem oluşturma, söz etmeyi öngörür. Bu dengesizlik, şiirdeki mesajın yalnız iletilmesini değil, aynı zamanda derinleştirilmesini sağlar. Bu dengesizlikteki **kararlı olma durumu,** kendini yineleme değildir. Sarmalayıcıdır ve bulaşıcıdır. Her bir şiir özellinde farklılık gösterir. Şiirin yenilecek makus talihi olmamıştır, olmayacaktır. Çıkmazlarını, açmazlarını bile hep **güzellikle** karşılamıştır şiir. Yaşamla **ve ötekileri ile** bir iletişim örgülemesi olduğundandır bu. Yaşama karşı ve karşıt değildir. Yaşamın **içinde** ve **içinden**dir. **"Ölümün, büyük bir haksızlık olduğuna inanıyor. 'Kronik' bir umutsuz; ama, yaşamı çok seviyor: denizi, kuşları, çocukları ve elbette ağaçları. 'Keşke ağaç olsaydım!' diyor. Temsellik Hakkı'nı savunuyor."**[4] Ozanın, sözünü ettiği zaman kipi **geçmiş** ise **o zamanın yaşamının içinde**dir. **Gelecek** ise **geleceğin yaşanmamış bile olsa yaşanacak zamanının içinde**dir. **Şimdi ve şu an** söz konusu ise yine **yaşam ve yaşananın içinde**dir. İçinden**liğini** ozan, öznelliğini katıştırarak verecektir, verir. Ancak, şiirin **burada** ya da **şurada** ya da **orada** için amansız önkoşulu: **dışarıda bıraktıklarının fazlalığıdır.** Ne kadar fazlasını dışarıda bırakırsa, **içeriği** o denli **yoğun** ve **hermetik** olur. Bu yoğunluk ve hermetik oluştur, işte, söylem oluşturma **erk**inin bileşenlerinden birincisi:

zamanın sesini düğümlüyor (s.9)
*
orada, zamanın sisinde. bir kuş (s.10)
*
imdi yeğniklik ve sonsuzluk vaktidir
saatlerin zamansız yüreği. sanki bitecek (s.15)
*
emzir beni: dene. emzir beni ey zamanın annesi hüzün (s.44)
*
güneşler biriktirdim üleşilmiş zamanın kıyısında (s.57)
*

Diğer, ozanın **kimi konuşturduğudur.** Kendisini mi, yoksa şiirinin kahraman**larını** mı? Her ikisi **de** bir **ve** aynı kimlikleri taşımasın sakın! Ozan, yarattığı söylemin **içinde** ve İçinden konuşur:

konuşurken susmanın şaşkın ritmiyle (s.28)
*
yüzümle konuşuyor yüzümle susuyorum (s.58)
*

II
alnında eylülden kalan hüzünle
bölünmüş bir şimdikizaman:
avcı kendisine hasım
kendisi avına hısım gençlikle[5]

Hayati Baki'nin şiirlerinde dize kaygısı var. Dizenin önemini biliyor. Tek tek dizelerle birlikte sıkı dokunmuş bir şiir sunuyor. İmge hem dizedeki hem şiirdeki yerine sapasağlam oturuyor. Şiirin teknik yanını özümsemiş bir ozan Hayati Baki. Söyleyişte, kimi zaman ikinci yeni tadında ve ikinci yeni ile yakınlık kurulabilecek dizelerle karşılaşmak olası:

göğü üşüyor ölülerle (s.9)
*
ah, sesin resmini yapmakla cezalı çocuk, (s.11)
*
ben ardımda hiçkimseler susma'lar bıraktım (s.41)
*
...gibi uluyor bir köpek: zamanlardan. (s.46)
*
gececil bir kuşun kanat vuruşu (s.59)
*

Sözcük seçiminde aşırı duyarlı. Bir kuyumcu gibi sabırlı ve inatçı. Doğa ve insan betimlemeleri yerine, **insanlık durumuna** ulanan kişisel duyum ve algı belirlemeleri öne çıkıyor. birinci tekil kişi **-ben- söylemiyle** örgülenen şiirler ile üçüncü tekil kişi **-o- söylemiyle** örgülenen şiirler arasında en belirgin ayrım, birincisinde umutsuzluğun ağır basmasına karşılık, ikincisinde umuda yaslanabilmenin tedirginliği seziliyor. Şiirlerdeki **hüzün** duyumu, bu nedenle, döne dolana filiz veriyor. Hayati Baki, şiirlerinde, yaşadığı topluma yabancılaşma içinde olduğunu **gizlemeyen** bir ortam sunuyor. Verili **ve reel** toplum içinde yabancılaşmadan **özgürleşmiş** bir şiir gerçekleştirmek olanaksız gibidir, Hayati Baki bunun bilincindedir. Yabancılaşma sorununun şiir-dışı çözümü gerçekleşmedikçe, şiir, kurtarılmış bölge olma bağlamında, yabancılaşmış bir yaşantı alanının ol(a)mayacağını ortaya koyar. **Mülteci**[6] isimli şiirinde: **ey şizofren bakışların fotoğrafçısı göz** dizesi, bunu doğrular. Acının tarihine bel veren umutsuz şiirlerinde bile **umutsuzca bir mutluluk arayışını** sürdürüyor: **litost desaparecidos**[7]. Şiir, en köktenci yaklaşımla özgürlüğü **yakalama ve yaşama isteğidir** oysa. Bu istek için, ozan, **her insan gibi biri olmak** yerine **her insandan farklı biri olmak** tercihini yapandır. Baki, bu tercihte, özverisini koruyor. Vazgeçilmiş bir dünya düşü yerine, yaşanmışı sunmanın huzuru var **imdi kırık bir yüz** bölümünde. Ozan, yaşantının yenik düşen yanlarından bile **meseller** bıraktırıcı ip uçlarıyla beziyor dünyasını. Bir eğitmen tavrı gütmeden. Ders verici konumda durmadan. Doğallığı ile.

Sonrasız Dönüş Yalnızlığı sona erdiğinde **yetkin bir duygulanımla** baş başa kaldım. Beklentim boşa gitmemişti. Şiirin yorulmak bilmez sarkacına, ben bir kez okuyarak dokundum. Siz de dokunun, salınımı sürsün. ●

NOTLAR
1- Eski Zaman İns'leri, Hayati Baki, Sanat Rehberi Dergisi, 1986, Sayı:37, s.15.
2- Sonrasız Dönüş Yalnızlığı, Hayati Baki, Şiir, Promete yayınları, 1992, Ankara.
3- Sonrasız Dönüş Yalnızlığı, s.20.
4- Sonrasız Dönüş Yalnızlığı, s.5.
5- Sonrasız Dönüş Yalnızlığı, s.31.
6- Sonrasız Dönüş Yalnızlığı, s.20.
7- Sonrasız Dönüş Yalnızlığı, s.25.

büyükanneye ninni

Oya UYSAL

"eskiden" diye söze başlar
yaşlılar
"eskiden"
eskiyen ben miyim diye sorgular
kendini
kalınca kendiyle el ayak çekilince
küçük bir çocuktan
daha çok korkar olur
karanlıktan

kanamasın için büyükanne
geceleyin gökyüzünde bir yıldızdan
bahçedeki ağacın dallarına süzülüp
bakacaksın içeriye
yavaşça örteceksin
açılmışsa üstleri küçüklerin
damlayan bir musluk mu var
aralık mı kalmış bir pencere
düzlemek gerek örtüleri
elin üstlerinde
ağrımayacak ayakların yağmur öncesi
uçsuz kırlarda koşacaksın belki de
hani içinden gelirse

gün ışıdı mı
bağdaş kurup bir buluta
ıslak ekmek atarsın kuşlara
torununun doğmamış kızına
patikler örersin
gözlüksüz hem de

suskunlukta çürümek mi asla
yolun sonu
denizin gibi
dağın doruğu
günün bitimi belki
hepsi bu

uyu artık büyükanne

kültür - sanat olayları / haberler

Derleyen: **M. Reşat SÜMERKAN**

Yaz mevsiminin gelmesiyle birlikte sezonu kapatan galeri ve kapalı salonların ardından sanat etkinlikleri de iyice azaldı.

Trabzon'da şu günlerde kentsel etkinlikler yerini halk geleneklerine bırakmış ve kırsal kesime kaymış durumda.

DİA GÖSTERİSİ

● Temmuz ayı içinde **Trabzon**'daki en önemli görsel etkinlik FOTO FORUM'un düzenlediği Dia Gösterisi idi. FİAP (Uluslararası Fotoğraf Dernekleri Federasyonu) kodak ödüllü fotoğraf yarışmasında ödül alan dia'lardan oluşan gösteri 21 Temmuz 1993 günü **Mahmut Goloğlu Kültür Merkezi**'nde gerçekleştirildi.

YAYLA ŞENLİKLERİ

● **Trabzon**'da temmuz ayı ile birlikte yayla şenlikleri de başlamış durumda.

- **Hıdırnebi Şenliği:** 18 - 20 temmuz günlerinde **Akçaabat Hıdırnebi** düzlüğünde gerçekleşti.
- **Kadırga Şenliği:** 23 temmuz günü **Kadırga** pazaryerinde düzenlendi.
- **Sisdağı Şenliği:** 24 temmuz'da **Sisdağı Yaylası** pazaryerinde yapıldı.

dostuz

hasan şişli

sevinçle bahçene giren dostu
bahçenin çiçeği gibi sula
yanyana açarsınız

yine ölürsün öldüğünde-

taş plâklar, kemik flütler
solo derken başlar koro
tuşları granit toprak pianoda

ağzında biriktirdiğin sözler
kalkacaktır dansa
tanrının solanahtarıyla

kayar üstünden tabut kapağı
sokuldukça sıcacık
etinin suyuna banmış kökler

yine gülersin güldüğünde-

içbükey bakıyorum sarılarak
gökyüzü gibi dünyaya
ağızsız dişlerimde bahar...

acılardan değil gülmelerden
sevinç bilmelerden
böyle kırış kırış yüzüm

belki şimdi güz'üm-

21 Nisan 1993